

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ORDIN CIRCULAR

Către toți Prea Cuvioșii Stareți și Starețe, P. P. C. C. Protoierei, Revizor Eparhial și C. Parohi din cuprinsul de Dumnezeu păzitei și binecuvântatei Eparhii a Sf. Mitropolii Ungro-Vlahiei.

Pace, sănătate și Arhierească binecuvântare.

Bunătatea și Providența Dumnezeiască, care totdeauna în decursul secolilor au protejat neamul nostru, s'au revărsat și de data aceasta cu cea mai mare îmbelșugare asupra scumpei noastre Patrii, România. Uraganul patimilor și intereselor popoarelor de peste Dunăre dând naștere celui mai teribil și pustiitor război ne mai văzut în decursul vremilor istorice, «Neamul Românesc» au ieșit nevătămat și cu glorie încoronat din acest mare eveniment, când sub ochii noștri se prăbușește un mare imperiu, care odată eră amenințatorul Creștinătăței și groaza strămoșilor noștri.

Vitejii copii ai Neamului nostru rezezindu-se ca niște vulturi din Carpați la Balcani, au dus cu ei puterea armiei Creștine, ramura păcei și solia civilizațiunei europene,

inspirând războinicilor de acolo respectul umanității și înfrânarea patimilor, devenite vărsătoare de sângele frățesc. Drepturile noastre istorice acum revendicate și protecția fraților noștri mai slabi, este realizată odată cu amenințata pace a Europei, asigurată.

Scumpa noastră Patrie România, condusă de Marele și Gloriosul nostru *Rege Carol I*, dimpreună cu marele Sfat al străluciților Săi sfetnici, au devenit cel mai puternic Arbitru, drept judecător în cauza celor grozav împricinați de la Pinđ și Balcani.

Cei patru Regi Balcanici se adresează Marelui, Gloriosului și Veteranului nostru Rege, cerând intervenirea Lui pentru «Pacea tuturor». România ospitalieră și satisfăcută, primește în Capitala sa pe numeroșii și cei mai iluștri sfetnici și conducători ai țărilor și popoarelor încurcate în acest pustiitor război. După tratative îndelungate, mult laborioase și înțelepte din partea tuturor celor ai noștri, pacea s'a încheiat; iar scumpa noastră Patrie, România Regat, prin provincia lui *Mircea cel Mare* recucerită, își adaugă una dintre cele mai frumoase pietre scumpe la strălucitoarea Coroană de oțel; cu care ocazie și drumul unei apropiate înfrățiri dintre Carpați și Balcani, pare a fi anume desemnat. Acum «Patria cea glorioasă, pentru care străbunii au luptat, începe a se înălța majestoasă, precum ei au fost visat».

Pentru toate acestea deci noi, clerul și poporul românesc «Sus având inimile», se cuvine a înălța cele mai calduloase rugăciuni de mulțămire către Bunătatea «Dumnezeului părinților noștri», urmărind pilda Sf. Evanghelii, care recunoaște și aprobă datoria de mulțămire, ca recunoștință pentru toate binelacerile primite.

Pentru aceasta și Noi, în puterea poruncea a șaptea, a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, la începutul turtunei amenințătoare, am orânduie «Rugăciuni publice» cerând apărarea și ajutorul lui Dumnezeu; iar acum de asemenea orânduim «Mulțămiri publice» către Dumnezeu, pentru triumful cauzei noastre, așa de bine, precum poate nu ne-am fi așteptat. -

Disponem dar, ca Duminică la 28 Iulie a. c. orele 12 din zi, să se săvârșească cel mai solemn *Te-Deum*, prin toate bisericile Eparhiei Noastre, începând cu Catedrala Sf. Mitropolii și toate celelalte.

Duminică deci, la ora de mai sus arătată, în fața Majestaților Sale Regelui și Regina, a scumpei Dinastii Regale, a înalților demnitari de Stat Români, și a tuturor vrednicilor reprezentanți ai Statelor, de aci înainte împăciuite, se va face cuvenitul *Te-Deum*, spre slava și mulțămirea lui Dumnezeu, «Protectorul neamului Românesc». Tot la aceeași oră, și cu aceeași evlavioasă pietate, dispunem a se face *Te-Deum*, în toate bisericile Capitalei, monastirilor, orașelor și parohiilor rurale din toată întinderea Eparhiei acestei Sfinte Mitropolii. *Te-Deumul* va fi anunțat prin îndelungatul sunet al clopotelor tuturor bisericilor, care clopote unind glasul lor cu vocile Clerului și poporului român, trebuie să răsune în văzduhul îndepărtat, pe tot timpul zilei. Căci aceasta este pentru toți Românii, «O zi mare, zi de sărbătoare».

După care în zilele următoare, până la fericita reîntoarcere a vitezei și triumfătoarei noastre armate, se va continua cu rugăciunile mai înainte orânduie, pentru sănătatea oștenilor în călătorie, și pentru tămăduirea bolnavilor

În suferinți și pentru pomenirea tuturor celor ce eroic adormind întru Domnul, și-au îndeplinit cea mai sfântă datorie către *Țară, Lege și Coroană*. Acestea am orânduit, și așteptăm complecta lor îndeplinire, dorind tuturor Pace, cu Sănătate și deplină Prosperitate.

Trăiască Majestatea Sa, Gloriosul nostru Rege Carol I, crescătorul și adăogătorul «Domeniului Național».

Trăiască Majestatea Sa Regina Elisaveta, marea protectoară a instituțiilor de binefacere culturale și umanitare!

Trăiască Alteța Sa Regală Principele Ferdinand cu toată Augusta Dinastie, pentru strălucitorul viitor al României mare și de apururea înfloritoare!

Konon Mitropolit Primat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

PREOȚI, CU CRUCEA ÎN FRUNTE..!

Popoarele creștine din Peninsula balcanică s'au răsboit cu Imperiul turcesc și au biruit. Acest vechiu imperiu turcesc, care a fost groaza statelor creștine în veacurile trecute aproape s'a prăbușit în Europa și din puterea și strălucirea lui de altădată nu va rămâne decât o amintire... Popoarele creștine însă nu s'au înțeles, când a fost vorba de împărțirea pradei și atunci s'a început un războiu, pe moarte și viață între Bulgari deoparte și între Sârbi, Muntenegreni și Greci de altă parte. A fost ceva înspăimântător! Au căzut tot atâtea victime, câte au căzut în războiul popoarelor creștine aliate contra Turcilor. Toate gazetele popoarelor mari și culte din Europa în'treagă vorbesc cu groază de un așa măcel neîndreptățit. Bulgarii voiau să ia partea leninului, adică aproape întreaga Tracie și Macedonia; voiau să aibă cel mai puternic stat în Peninsula balcanică; voiau o mare împărăție bulgărească, amenințătoare pentru toate celelalte state vecine...

Ce ținută am avut noi României, față de războiul statelor creștine aliate contra Turcilor? Deși aveam interese mari, căci se schimbă echilibrul în această parte a Europei și se hotără și de soarta a peste 500.000 de frați de ai noștri aromâni; am stat însă liniștiți, cerând numai o rectificare de graniță în Dobrogea pentru siguranța zilei de mâine și mulțumindu-ne cu hotărârile Conferinței dela Londra în ceea ce privește soarta viitoare a aromânilor.

Ținuta noastră a fost ținuta unor oameni civilizați, a unor oameni, cari au voit totdeauna binele altora și cari au lucrat în chip perzistent pentru pace și pentru civilizație la porțile Orientului.

Ce purtare au avut însă față de noi vecinii noștri Bulgari? La toate cererile noastre îndreptățite ni-au răspuns cu îngâmfare și chiar cu dispreț,—nouă, cari am făcut jertfe de sânge în 1877—78 pentru ei, spre a fi scăpați de robie și chemați la viață națională.... Am văzut cum s'au purtat, când trebuia să ni se cedeze Silistra cu o rază de 3 kl., potrivit protocolului Conferinței din Petersburg. Ni-au precupetit cei 3 kilometri cu centimetrul și a trebuit în cele din urmă să întrerupem orice lucrare, căci cu Bulgarii nu era cu putință o înțelegere omenească!

II.

De îndată ce războiul fratricid a început în Peninsula balcanică cu intențiile expuse mai sus din partea Bulgarilor, țara românească numai putea

stă liniștită. Ea trebuia să intervină pentru liniștirea popoarelor creștine, pentru stabilirea unui echilibru folositor tuturilor și pentru satisfacerea dreptelor noastre cereri.

Regele nostru a decretat mobilizarea întregii armate!

La apelul Regelui au răspuns toți voinicii fărăi aceștia dela orașe și sate cu atâta însuflețire, încât Regele nostru poate fi mândru, iar țara fericită de așa fi.

A fost o adevărată năvală la datorie, în jurul steagului. Toată lumea a rămas uimită de spiritul de jertfă pentru binele patriei, de care a dat dovadă în vremurile acestea poporul român. I. P. S. Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei aflându-se în primile zile de mobilizare în părțile Olteniei ne spune, că ce a văzut pe întreaga vale a Oltului i-a stors lacrimi de bucurie și că nu va uita acele momente până la sfârșitul vieții. Nu s'a pomenit un entusiasm mai cald din partea țărănimii noastre ca acum. Toți porniau cu hotărâre vitejească la luptă, fiindcă un duh îi însufleția: mărirea și strălucirea patriei.

O țară cu un popor înzestrat cu așa suflet poate fi sigură de trăinicie și de un viitor frumos. Acum s'a dovedit în fața lumii întregi ce însemnează un popor plămădit cu sânge daco-roman!

III.

Față de voinicii noștri, cari au plecat pe câmpul de războiu avem mari datorii și în viitor și pentru moment. Va trebui în viitor, să facem toate jertfele ori cât de mari ar fi, să luminăm mintea întregii țărănime, s'o întărim sufletește, s'o împuternicim economicște.

În această direcțiune, Biserica noastră națională va fi la postul de onoare.

Acum trebuie să ne gândim însă la datoriile prezente. Mulți din cei plecați la luptă și-au lăsat în urmă soțiile cu copilașii în lipsă de mijloace pentru existență; alții erau singurul sprijin al părinților; iar alții cu cultura câmpului neterminată și expusă la pierzare.

Sfânta noastră datorie e să ajutăm familiile celor plecați, alinându-le suferințele. În biserici, să ne rugăm pentru sănătatea și biruința voinicilor, iar în afară de biserică, să ajutăm cu vorba și cu fapta pentru cei rămași în necaz. Biserica noastră reprezintă caritatea; conducătorii Bisericii noastre au fost totdeauna cei dintâi la datorie; cei dintâi la fapte naționale și caritabile. Nimeni nu cunoaște mai bine ce însemnează suferința și durerea și ce însemnează a fi milos cu ei!

Să dovedim voinicilor, când se vor înapoia la căminile lor, că Biserica noastră prin slujitorii ei și-au făcut toată datoria față de familiile lor și i-au însoțit pretutindeni cu rugăciunile și dragostea lor.

Să se producă în sufletul lor credința, că în împrejurări mari și grele pentru țară, se pot baza pe solidaritatea generală I.I. P.P. S.S. Chiriarii au dat semnalul de chemare la datorie. Să răspundem cu toți într'un gând și o simțire.

Un fir să unească pe toți, de la preotul cel mai bătrân până la cel mai tânăr și nici unul să nu obosiască, până ce obolul tuturilor și al celor îndrumați de ei nu va aduce alinare și în cea mai îndepărtată și uitată colibă. Acum e momentul suprem, când în deosebi preoții să fie cu crucea în frunte!

P. G.

CUVINTAREA

I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei, ținută în catedrala Metropolitană:
Duminică 7 Iulie 1913 pentru CRUCEA ROȘIE.

Bunii mei fi și fiice în Domnul.

Trăim în zile mari! Trăim în zile, care ne aduc aminte vremurile de demult! Aceste zile se pot socoti ca cele de pe vremea lui *Mircea*, lui *Ștefan* și *Mihai*, când oștenii eșeau la hotarul țării, pentru a se război cu vrăjmașii ei.

Oștirea noastră a plecat în război!

La sunetul trâmbiței, flăcării noștri pe dată au lăsat toate ale lor și plini de voie bună, sau adunat sub steagul țării, pornind la război.

Ajunși la Dunărea, au trecut în Bulgaria, sub comandă A. S. R. Principelui Ferdinand, luând drumul vitejilor din 1877.

Dar, câtă deosebire e între cele ce se petrec acum și între cele, ce se petreceau altă dată!

Atunci, oștenii noștri mergeau să se războiască cu Turcii și alți vrăjmași ai țării; astăzi, ei au plecat să se lupte cu un popor cunoscut nouă și vecin cu noi, pe care deși l-am ajutat în vremuri grele și totdeauna i-am făcut numai bine, jertfindu-ne chiar fiii

noștri pentru dezrobirea lui, totuși, acest popor vecin, prin nesocotința și îngâmfarea sa, a uitat toate binefacerile primite dela noi și acum cu îndârjire ne amenință țara și siguranța ei în viitor.

De altfel, apucăturile neomenoase, de care sunt stăpâniți Bulgarii, prea bine s'au dat pe față, nu numai prin călcarea cuvîntului dat și a legăturii ostășești, ce au avut cu tovarășii lor de arme, de ieri, pe care acum, la împărțirea prăzei, îi nedreptățesc, dar și prin faptele lor sângeroase și sălbatece, care le-a atras disprețul întregii lumi.

Și au mers cu grabă iubiții noștri ostași în țara vrăjmașului; căci, precum știți, numai câteva zile sunt, de când cu lacrimi de bucurie i-am însoțit cu toții la pornirea lor pe drumul de izbândă.

Dumnezeu să-i poarte cu bine și să le ajute ca să-și facă până la capăt datoria. Și după izbândă să se întoarcă sănătoși între noi, primindu-i cu urale și cu flori.

Până atunci însă, lor, li se cere luptă până la jertfă; iar nouă ni se impune datoria, ca să ne îngrijim de cei rămași în urma lor—acasă.

Din îndemnul acestei sfinte datorii, mai în toate părțile sau alcătuit comitete pentru ajutorarea familiilor celor plecați în război, ca așa, nimeni din ai lor să nu ducă lipsă de ceva.

În deosebi: comitetele din orașe, să îngrijesc pentru pâinea de toate zilele, iar cele dela sate, pentru strânsul produselor de pe câmp.

Așa dar, o datorie mare ne obligă pe toți spre a ajuta la îndestularea celor ce cu dreptul așteaptă dela noi.

Azi,—zi de Duminică,—după ce am ascultat aici cu toții sfânta slujbă, la care am auzit rugăciuni

pentru izbânda în război și pentru paza de primejdii a ostașilor noștri, se cuvine, ca fiecare să contribuim la societatea *Crucea Roșie*, care are chemarea sfântă de a îngriji pe ostașul rănit.

E vremea deci ca acum să trecem dela vorbe la fapte.

Sunt cel dintâi, care depun ajutorul meu la «Crucea Roșie» și vă rog pe toți să mă urmați, fiecare după a sa putere.

Prin această faptă ne vom îndeplini datoria către țară și vitejii ei ostași.

Dea Domnul, ca zilele grele prin care trecem, să se sfârșească prin zile de sărbătoare.

Dumnezeu să binecuvinteze *România* și *Armata* ei.

CREȘTINII ȘI STATUL

Inimicii Inverșunați ai creștinismului spre a putea atrage ura autorității și rigoarea cea mai aspră a legilor contra tuturor acelor, cari mărturiseau credința creștină, inventară pe lângă alte multe calomnii și aceea că ei sunt împotriva Statului. Se înțelege că le-a fost ușor creștinilor să facă dovada relei credințe a unor așa calomniatori, stabilind punct cu punct purtarea cea demnă a tuturor creștinilor și dovedind atât cu doctrina cât și cu viața de toate zilele, că departe de a fi contra Statului, creștinii propoveduesc supunerea către autorități, pentrucă toată stăpânirea vine dela Dumnezeu. De aceea și argumentele mincinoase ale păgânilor se pierd cu ușurință în fața dovezilor ce se aduc, iar furia păgână, dacă nu poate găsi margini în urmărirea creștinilor, este totuș demascată ca act arbitrar ce nu se poate susține decât pe temeiul bunului plac.

Intre acei cari iau apărarea creștinilor, din punctul de vedere arătat, este și *Tertulian*. V. Döhringer și Nourisson. Ca să arate ce sunt creștinii, el spune că toți cari cred în Hristos formează un singur corp, uniți printr'o singură credință. Creștinii s'adună nu pentru a face conjurații contra Statului, ci pentru a se ruga lui Dumnezeu pentru împărași, pentru demnitari, pentru orice putere, pentru starea

prezentă a lumii și pentru pacea ei. La adunări se citește Scriptura, care hrănește credința, le înalță speranța și le întărește încrederea. Tot ce se face, se face din dragoste pentru lume și în numele lui Dumnezeu. La aceste întruniri prezidează bătrânii cari se aleg nu prin bani, ci după merite recunoscute. Banii n'au nici o trecere în lucrurile lui Dumnezeu. Se adună, în adevăr bani, dând fiecare ce voește și ce poate, fără vre-o obligațiune, dar acesta este un depozit de pietate din care se întreține sărăcimea, orfanii, bătrânii și în genere toți nenorociții și lipsiții de ajutor. Creștinii îngrijesc apoi de toți cei condamnați într'un fel sau altul pentru cauza cea sfântă a religiunii.

Păgânii, cari se urăsc între ei, acuză pe creștini că se iubesc și merg până a muri unii pentru alții. Dar păgânii uită că toți oamenii sunt frați prin dreptul natural și că toți trebuie să se iubească și să se îngrijească, ceace-i arată pe păgâni ca pe niște frați răi. Fratele cel bun recunoaște pe Dumnezeu ca tată și trăiește în acelaș sentiment de dragoste, așa cum face creștinul ce se folosește de legea lui Hristos prin care este scos din ignoranță și ridicat la adevăr. La acuzația că trăiesc în comun, că mănâncă în comun, ba că au ospete mărețe, le amintește ceace făcea Diogene Megarienilor: și caută a vedea paiul din ochiul altora și nu bârna din a lor. Și se știe ce ospete libidinoase aveau păgânii, ceace nici odată nu s'a putut vedea la creștini, cari erau atât de sobri și austeri! Uită păgânii, le spune apologetul, de ceace este la ei, ca să vorbească de ospete mărețe la creștini. Dar mesele creștine spun numai decât ce înseamnă ele. Agapele sunt ospete de dragoste, lăcute pentru săraci, pe care-i considerăm ca oameni, și pentru care îngrijim cu dragostea ce este între noi. Aceste ospete ale dragostei încep cu o rugăciune către Dumnezeu și fiecare își satură foamea și setea, iar nu patima și nesățioșia. La toate castitatea creș-

tină cere a lucra ca și când ar fi de față însuș Dumnezeu. Apoi se cântă cântece de laudă și de mulțumire lui Dumnezeu fie scoase din sf. Scriptură, fie compuse anume de creștini. Toată masa se termină cu rugăciuni către Dumnezeu, apoi fiecare pleacă cu modestie și cu timiditate, din care se vede un fel de școală a virtuții iar nu una de ospăț. Dar, adaogă Tertulian, adresându-se păgânilor, voi n'aveți decât să condamnați adunările noastre și să le proscieți dacă găsiți vr'un raport între ele și adunările criminale și periculoase ale voastre, dacă li se poate adresa aceeaș observație ca adunărilor ordinare și facțioase ale păgânilor. Căci se știe că adunarea în general, ca și fiecare creștin în parte, nu ofensază pe nimeni, nu atinge pe nimeni. O adunare de oameni de bine, virtuoși, pioși și plini de castitate nu este o facțiune, ci un senat. Facțiune sunt acei cari conspiră contra creștinilor virtuoși, cari cer cu strigăte sângele lor, cari iau ca pretext al urei lor contra creștinilor că aceștia ar fi cauza calamităților publice. Diavolesc pretext! Dacă Tibrul inundă Roma, dacă Nilul nu se revarsă asupra câmpiilor, dacă cerul este închis, dacă pământul se cutremură, dacă se ivește vr'o foame, vr'o pestă, se strigă peste tot: Creștinii la lei! Dar spuneți-mi, vă rog, înainte de Tiberiu, adevărat înainte de nașterea lui Iisus Hristos, pământul, orașele n'au avut să sufere cele mai mari nenorociri? Istoria nu ne spune că Ierapole, că insulele Delos, Rodos și Cos au fost înecate cu mai multe mii de oameni? Platon ne asigură că marea Atlantică a acoperit cea mai mare parte din continentul Asiei sau al Africei. Un cutremur de pământ a secăt marea Corintului, violența talazelor a separat Lucania de Italia și a adus insula Siciliei, și niște astfel de schimbări pe pământ n'au putut veni fără a muri destui oameni. Unde erau, nu zic creștinii cari disprețuesc pe zeii voștri, unde erau zeii voștri însiși pe timpul când potopul a înecat tot

pământul sau cel puțin șesurile cum pretinde Platon? Orașele în care s'au născut zeii voștri, unde au murit, acelea ce le-au zidit dovedesc în destul că sunt posterioare potopului.

Triburile Iudaice din care și trag origina creștinii nu erau scoase încă din Egipt spre a se stabili în Palestina, când ploaia de foc nimici orașele Sodoma și Gomora. Pământul din această parte exalează și azi un miros urât și dacă se văd câteva fructe, ele se prefac în cenușă îndată ce se iau în mâini. Tuscia și Campania nu se plâneau de creștini când Vulsinia a fost arsă printr'un foc ceresc și Pompei printr'un vulcan.

Toți zeii voștri erau adorați de voi când Galii pătrunse în Capitoliu. Intr'un cuvânt, orașele n'au fost scutite de dezastre și zeii n'au fost considerați ca autori ai nenorocirilor de care au fost loviți. Neamul omenesc n'a încetat de a supăra pe Dumnezeu fie neîngrijind de cult și necăutând ființa supremă care se putea întrevedeă, fie lăcându-și zeii cărora să se închine. Și intrucât oamenii n'au căutat pe autorul nevinovației, pe judecătorul și răsplătitorul crimei, ei ș'au dat la tot soiul de viții și de păcate. Dacă l-ar fi căutat, l-ar fi cunoscut și dacă l-ar fi cunoscut, l-ar fi adorat, și dacă l-ar fi adorat, ar fi dobândit iertare în loc de a fi lăsați mâniei sale. Acelaș Dumnezeu dela care au simțit răzbunarea înainte de a fi creștini, îi pedepsește încă și azi. Și apoi arătându-le că Dumnezeu i-a pedepsit adesea, ei totuș au mers înainte cu purtarea lor cea nelegiuită, Tertulian le pune înainte nedreptatea acuzației că Dumnezeul creștin ar fi cauza nenorocirilor. Apoi le dovedește că dacă au a răspunde de păcate, apoi ei — păgânii — vinovați, cum sunt, chiamă asupra-le pedeapsa Cerului. Căci ei disprețuiesc pe Dumnezeu pentru a se închină la Statui și prin aceasta aduc toate nenorocirile ce vin asupra Statului. Și cum ar putea zeul păgân

să sulere ca să fie pedepsiți păgânii pentru faptele rele ale creștinilor, dacă rele ar săvârși aceștia? În urmă face atenți pe păgâni asupra planurilor providențiale ce înlătură obiecțiunile păgânilor. Dumnezeu, zice Tertulian, care a stabilit judecata veșnică după sfârșitul lumii, nu grăbește înainte de acest termin separațiunea ce va urmă judecării, ci așteptând, tratează la fel pe toți oamenii, vede că necredincioșii se folosesc de bunurile servitorilor săi credincioși și aceștia iau parte la relele convenite necredincioșilor și că, prin urmare, și unii și alții se resimt atât de bunătațea cât și de asprimea sa. Păgânii disprețuiesc și una și alta, de unde rezultă că relele ce sunt pentru păgâni pedepse adevărate, pentru creștini nu sunt decât numai niște avertismente, dar de care creștinii nu se plâng pentru că ei știu rostul ce au în lume. Noi creștinii, zice apologetul, știm că păgânii prin crimele lor aduc pe pământ flacărele Cerului, dar nu ne plângem, ci primim toate cu plăcere ca îndeplinire a prorociilor dumnezeiești cari întăresc credința și speranța. Iar dacă, se întreabă cu drept cuvânt Tertulian, ar fi adevărat că puterile pe care voi le adorați vă trimit atâtea rele din cauza noastră, cum mai puteți a vă închină la astfel de Zei atât de ingrati și de nedrepti, cari ar trebui să vă întărească și să vă umple de favoruri pentru ura ce purtați creștinilor?

Dar ni se mai face încă o acuzare și anume că suntem nefolositori în viață. Cum ar putea fi aceasta? Noi trăim cu voi, avem aceeași hrană, aceleași haine, aceleași trebuințe, nu ne asemănăm Brachmanilor ori Gimnosofților Indieni, nu locuim în păduri nici nu fugim de oameni. Știm că trebuie a da ascultare lui Dumnezeu, domnul și creatorul a toate; nu aruncăm nimic din ceea ce face pentru noi; dar păzim ca să nu se facă exces și abuz. Ca să învedereze și mai mult că acuzația este nedreaptă, autorul le arată păgânilor că adepții Mântuitorului se află cu ei în

for, în târguri, la băi etc., deci în toate locurile în care viața se poate manifesta. Creștinii merg la războiu, călătoresc cu păgânii, cultivă pământul, se îndeletnicesc cu artele și chiar pentru trebuințele lor. Deci, cu drept cuvânt, creștinii nu pot fi nefolositori, cum li se spune. Iar dacă, zice autorul, eu nu merg la ceremoniile voastre, nu încetez de a trăi în acest timp. Nu mă îmbăez noaptea în timpul Saturnalelor, pentru ca să nu pierd și zica și noaptea, dar fac bae la o oră când nu-mi răcește sângele, căci va fi destul timp după moartea mea ca să fiu palid și rece. Nu mănânc nimic în public în timpul serbărilor lui Bachus, dar nu mă lipsesc de hrana ce-mi este necesară. Nu cumpăr coroane de flori, dar cumpăr flori și ce vă privește întrebuițarea ce-o fac? Căci eu le iubesc mai mult a parte decât când sunt legate împreună, când nu sunt nici în coroane nici în buchete. Pun preț pe flori chiar când sunt în coroane pentru mirosul lor, cer iertare dela acei cari poartă mirosul lor în perii capului. Creștinii nu merg la spectacole, dar când doresc cece se vinde în întrunirile voastre, cumpără mai bine dela negustori. Ei nu cumpără tămâie este drept; dacă Arabii se plâng, Sa-beenii știu că noi cumpărăm arome mai scumpe și în mai mare cantitate pentru a înfășura cu ele pe morți. La acuzația că veniturile templelor păgâne scad, autorul arată că nu se poate da decât celor cari cer, și dacă Jupiter ar întinde mâna, i-ar dà. Și apoi păgânii fac mai puține sacrificii în templele lor decât ofrandele pe care le fac creștinii pe strade. Și chiar din punct de vedere al impozitelor, fiscul pierde prin fraudă păgână și declarațiuni false, pe când creștinii plătesc cu buna credință ce nu le dà voe a frustră. Este drept că unii se pot plânga că nu pot câștiga nimic dela creștini. Dar aceștia sunt acei cari fac un comerț infam și pe aceștia li arată Tertulian că pot să se plângă, se înțelege că nu se puteau

împacă creștinii cu viața acestora imorală din toate punctele de vedere.

Dar, dacă este vorba de o pierdere—și de o pierdere reală pentru Stat—, apoi aceasta este că se persecută și se supun morței în toate zilele atâția oameni virtuoși și cărora nu li se poate nimic imputa. Ca să dovedească aceasta, autorul se referă la registrele păgâne și la păgâni cari judecă zilnic pe cei închiși. Din registrele de condamnări se va putea vedea că se condamnă atâția oameni vinovați de tot soiul de crime, de asasinat, de hoții, de sacrilegii, de seduceri și dintre ei nu este nici unul care să fie creștin. Păgânii umplu închisorile, ei ingrașă animalele, lucrează în mine și sivesc în grupe la spectacole. Creștinii singuri sunt nevinovați și nu trebuie să vă surprindă, căci nevinovăția este pentru creștini o necesitate, pe care o cunoaștem cu perfecțiune, fiind adusă de însuș Dumnezeu, stăpânul cel desăvârșit. Noi, zice mai departe, păzim cu credință nevinovăția, ca poruncită de judecătorul pe care nu-l putem disprețui; pe când pentru voi alții v'a învățat-o și dela oameni ați primit-o. Apoi care este legea cea mai înțeleaptă din aceea care zice: Nu veți ucide, sau aceea ce zice «Voi nu vă veți mâniă de loc»? Ce este mai perfect a condamna adulterul sau simpla privire a ochilor; lucrările rele sau chiar numai cuvintele; de a opri a se face injurii cuivă sau de a condamna în sine injuria? Și observați că legile voastre au împrumutat aceea ce este bun dela o lege mult mai veche care este legea dumnezeiască.

După câteva cuvinte asupra neputinței omenești autorul încheie această parte cu indicarea că a justificat pe creștini de crimele pe care le pun păgânii în sarcina lor și că, în fața acestora nici un om de bună credință nu mai poate persista în astfel de acuzațiuni. Apoi trece la alt soi de acuzațiuni, anume la aceea, în primul loc,

că învățătura creștină n'are nimic dumnezeesc în ea, că nu este decât o sectă filosofică ca toate sectele. Păgânii zic că filosofi învață ca și creștinii, fac profesiuni de nevinovăție, de dreptate, de răbdare, de sobrietate și de castitate ca și ei. Dar dacă doctrina creștină este ca și a acelora, pentru ce nu li se dă voie a o profesă cum se dă voie acelora? De ce dacă filosofi sunt o sectă ca și creștinii nu sunt și ei obligați la fapte pe care dacă noi nu le facem, suntem amenințați cu moartea? De ce nu se obligă filosofi a sacrifica, a jură pe zei și a face alte acte de cult păgân? Noi observăm, zice Tertulian, că totul este permis filosofilor; de a distruge pe față cultul zeilor păgâni, de a scrie contra superstițiilor păgâne și voi li aplaudați. Mare parte dintre filosofi se declară contra stăpânitărilor voștri, iar voi li tolerați. În loc de a-i da pradă fiarelor, voi le dați premii și le ridicați statui. Rațiunea pentru care faceți toate acestea este că poartă numele de filosofi și nu de creștini, iar numele de filosof nu pune pe fugă demonii. Ce zic? filosofi iubesc pe demoni după zei, cum se vede la Socrate, care zicea: Dacă demonul meu învoește aceasta. Acest filosof întrevedeă puțin adevărul, fiindcă negă că au fost zei, porunci totuș aproape de moarte ca să se sacrifice un cocoș lui Esculap, ca recunoștință, de sigur, pentru tatăl său Apollon, căci oracolul l-a declarat cel mai înțelept dintre oameni. Dar ce imprudență de a lăuda înțelepciunea unui om care nu recunoșteă pe zei.

Adevărul este odios, acel care-l mărturisește pe față revoltă spiritele. Mijlocul sigur de a plăcea la toți cari-l persecută, este de a-l slăbi și altera, ceea ce fac filosofi, cari se dau că învață adevărul, dar cari n'au alt scop decât gloria lor. Pe când creștinii, cari se gândesc numai la mântuirea lor, nu caută decât adevărul și pe acesta îl profesază în toata curăția. Filosofi nu sunt deci așa cum li credeți a se putea compara cu creștinii fie din punct de

vedere doctrinal, fie din acela al moravurilor. Thales, acest mare fizician, putut-a el răspunde ceva pozitiv lui Cresus în privința Dumnezeirii, cu toate că a cerut timp să se gândească? La creștini cel din urmă lucrător cunoaște pe Dumnezeu, poate să-l facă cunoscut și altora și vă spune la toți asupra oricărei chestiuni relativ de autorul universului, pe când Platon ne asigură că este cu totul greu de a-l cunoaște și încă mai greu de a vorbi despre el în fața poporului.

Filosofi ar pretinde să ne dispute castitatea? Dar eu citesc în darea de seamă despre moartea lui Socrate că el a fost condamnat ca corupător al tinerimei, pe când nici odată nu se va putea învinui vr'un creștin că a violat legile naturii. Să vorbesc de umilință? Văd pe Diogene că călca cu picioarele sale pline de noroi orgoliul lui Platon cu un orgoliu încă și mai mare, pe când un creștin nu cunoaște trufia chiar cu un sărac. Să vorbesc de moderațiune? Pitagora voește a domni asupra Turienilor, Zenon asupra Prienienilor, un creștin nu râvnește nimic. Dacă vin la egalitatea sufletului, Licurg se lasă a muri de foame pentrucă Lacedemonienii au schimbat ceva din legile sale, pe când un creștin mulțumește acelora cari l-au condamnat. Dacă compar buna credință, Anaxagora neagă depozitul care l-a primit dela gazda sa, pe când buna credință a creștinilor este recunoscută de chiar păgânii. Dacă iau în considerațiune bunătatea, Aristotel izgonește pe amicul său Hermia din locul ce ocupă, pe când un creștin nu umilește nici pe inamicul său. Aristoatel măgulește josnic pe Alexandru spre a-l conduce, Platon pe Dionisie tiranul spre a fi primit la masa sa; Aristip sub purpura și sub masca celei mai mari austerități, se dedă la viții; Hippia fu ucis pentrucă încercă să oprime țara sa, pe când nici un creștin nu și-a permis ceva contra Statului, nici chiar spre a răsună pe creștinii cari fusese tratați neomeneste.

Mai departe autorul arată că nici un creștin nu se abate dela regulele moralei, pe când la filosofi mulți s'au dedat la crime și fără de legi, păstrând totuș printre păgâni numele și onorurile rezervate înțelepților. Și cum puteți compara pe un filosof cu un creștin, un discipol al Greciei cu unul a! Cerului, un om care nu s'a ocupat decât cu gloria lui cu un altul care n'are în inima sa decât mântuirea, un om care vorbește de înțelepciune cu un altul care trăește cu înțelepciune, un om care distruge totul cu un om care stabilește sau menține totul? Cum puteți voi compara, zice mai departe autorul, pe partizanul cu adversarul erorii, pe corupătorul cu răzbuătorul adevărului, pe acel care l-a părăsit și acel care în tot timpul este posesorul și păzitorul lui? Ce este comun între doi oameni atât de opuși unul contra celuilalt? Și apoi vechimea cărților noastre nu trebuie a vă dispune de a le privi ca tezaurul din care învățații, veniți pe urmă, au luat toate bogățiile lor? Care este poetul, care este sofistul care n'a împrumutat nimic din prooroci? În aceste isvoare sfinte toți filosofii și-au liniștit setea lor. Iată de ce se compară cu creștinii, iată de ce, cu această ocaziune, unele State le au, ca Teba, Sparta și Argos. Acești oameni pasionați numai pentru glorie și elocință se sforțară de a atinge înălțimea Scripturilor noastre și când găseau câte ceva care le putea servi vederilor lor, ei își apropiau aceea. Neconsiderând Scripturile ca dumnezeiești, n'aveau nici un scrupul de a le altera, căci ei n'aveau priceperea asupra multor locuri din ele, grele chiar pentru Iudei. Disprețuitori, nu puteau nici gustă nici crede adevărul simplu și fără ornamentațiune, de aceea îl corupseră cu un amestic de conjecturi. În loc de a învăța dogma unității lui Dumnezeu așa cum au găsit-o, ei disputară asupra naturei sale, asupra atributelor sale . . . . . Unii, ca de ex. Platonicienii cred că Dumnezeu n'are corp; alții, ca Stoicii, susțin contrarul.

Epicur spune că e compus din atomi, Pitagora din numere, Eraclit din materie focoasă. După Platon el este peste tot și prezidă peste tot; după Epicur, el este în repaos și nelucrare, nul în cecece privește pe oameni. Stoicii și-l închipue afară de lume, Platonicienii îl pun în lumea pe care o conduce ca și pilotul vasele sale. Filosofii nu se înțeleg nici asupra lumii, unii spun c'a fost făcută, alții că este veșnică, unii asigură că se va sfârși, alții din contra. Ei nu se înțeleg nici asupra naturei sufletului, care aci este dumnezeiască și veșnică, aci coruptibilă și pieritoare. Cu un cuvânt, fiecare a schimbat sau a adaos la fantezia sa. Dar nu trebuie a ne miră că filosofii au desfigurat cărțile acestea atât de vechi, pentrucă oameni eșiți din școalele filosofilor au corupt cărțile cele noi ale creștinilor, interpolând la opiniunile lor particulare dogmele filosofice, dela un singur drum drept ei și-au făcut o mulțime de drumulețe lăturalnice unde se pierd. Tuturor acestor corupători ai Evangheliei, le opunem, zice Tertulian, argumentul invincibil al prescripțiunei, că religiunea adevărată este singură aceea care, învățată de Iisus Hristos, ne-a fost transmisă prin ucenicii săi, cărora sunt posteriori toți acești inovatori. Aceasta este în adevăr că prin sugestiunea spiritelor înșelătoare, au găsit materiale pentru a ridică sistemele lor de eroare. Acestea sunt spiritele ce au infectat doctrina noastră mântuitoare printr'un aliaj necurat, aceștia sunt acei cari au inventat fabule imitând dogmele noastre, spre a slăbi credința în adevăr, fie făcând pe creștini a nu crede în considerare că nu se pot crede poeții și filosofii, fie făcând a crede tot ce nu este creștin. Astfel, predicăm noi judecata lui Dumnezeu? Ne spun că și poeții și filosofii au închipuit judecăți în infern. Arătăm noi că sunt locuri de foc destinate pentru pedepsirea crimei, ei ne spun că și fabula arată un fluviu de foc pentru morți. Vorbim noi de paradis, ca loc

de desfătare pentru cei aleși de Dumnezeu, găsim și la ei locuri ocupate de spirite. Dar ce a putut da poeților și filosofilor ideea de ficțiuni atât de asemănătoare cu tainele noastre, dacă nu misterele noastre însăși cu mult mai vechi? Deci misterele noastre sunt mai de crezut și mai sigure, căci prin ele credem în aceeace nu este decât umbra și imaginea. Se zice că poeții și filosofii sunt creatorii fabulei? Atunci misterele noastre ar fi imaginea a ceva posterior, ceeace este contra esenței lucrurilor, căci niciodată umbra nu este înaintea corpului, nici copia înaintea originalului. Dacă, cum spune Laberius, câțiva filosofi, după învățătura lui Pitagora, susțin că se schimbă catărul în om, femeia în calubră și pun toată arta rațiunii de a dovedi aceasta, nu vă seduce, nu vă sfătuește de a vă abține dela mâncarea animalelor, mâncând pe strămoșii voștri când mâncați boul? Iar dacă un creștin vă garantează că veți înviea așa cum sunteți, nu vă împăcați cu aceasta. Dar spiritele separate de corp nu sunt alt decât ceeace au fost, căci ele nu pot fi ceeace n'au fost decât încetând de a fi ceeace au fost.

Aș pierde prea mult timp și aș deveni prea ridicol, dacă aș încerca a examina aci în ce fel de animal urmează a fi schimbat fiecare om. De aceea voiu continua mai bine apologia noastră și voiu arăta că este mai rațional a crede că fiecare om va reveni la ceeace a fost și că acelaș suflet va însufleți acelaș corp, figura poate să nu fie aceeaș. Învierea este absolut cerută pentru judecata finală când omul trebuie să se înfățișeze așa cum a fost în această lume, spre a primi dela Dumnezeu răsplata sau pedeapsa ce va fi meritat. Corpurile trebuie a fi readuse așa cum au fost și de oarece sufletele sunt nepuținicioase de a simți fără corpuri și pentrucă ele au meritat tratamentul ce-l vor primi în urma judecății în corp și cu corpul. La acestea autorul în continuare și spre a

risipi încă din indoelile păgâne, răspunde la întrebarea: Cum se va putea ca materia redusă în cenușe să lormeze din nou un corp? Aruncați-vă ochii asupra-vă, le zice, și nu veți mai putea să nu credeți. Ce-ați fost înainte de a fi om? Fără îndoială, nimic, și nu veți fi nimic când veți înceta de a fi. De ce, n'ați reîncepe a fi, dacă cel ce v'a scos din neant voește? n'ați fost nimic până ce n'ați fost făcut; nu veți fi nimic, până nu veți fi făcut din nou. Explică-mi primul fenomen și eu îți voi explica pe cel de al doilea. Nu se pare că veți redeveni mai ușor aceea ce ați fost, după ce Dumnezeu v'a făcut fără nici o greutate aceea ce n'ați fost niciodată?

Puneți în îndoială puterea lui Dumnezeu, care a făcut Universul din nimic, care a dat viață la tot ce respiră? Spre a vă ajuta a crede, el v'a dat mai multe imagini de înviere. În toate zilele lumina se întunecă și revine; întunericul îi urmează fără încetare spre a i face loc; astrele se adună și se reaprin. Toate revoluțiile timpurilor se reînnoiesc. Fructele se trec spre a reveni, semințele putrezesc spre a se înmulți, totul se conservă prin chiar distrugerea sa, se reproduce prin moartea sa. Omule, spirit sublim, dacă tu ai luat dela oracolul tău Apollon să te cunoști pe tine ca domn a tot ce moare și se renaște, tu singur murind să piei pentru totdeauna? Și după câteva alte considerațiuni, în întărirea adevărului, autorul spune că aceeași înțelepciune care a compus universul din elemente atât de opuse, sufletele și vietățile, aceeași concurează la perfecțiunea sa plinul și golul, aceeași cade și nu cade sub simțurile noastre, lumina și întunericul, viața și moartea; tot aceeași înțelepciune a pus la fine una după alta două perioade de secole bine deosebite: prima care a început cu lumea și se va sfârși cu ea, a doua ce-o așteptăm și care se va confunda cu eternitatea.

Vorbind mai departe Tertulian arată că toți oamenii

vor învia pentru a primi plata a tot ce au făcut în această viață, pentru a fi fericiți sau nefericiți pentru totdeauna, de când nu va mai fi nici moarte nici înviere. Refăcându-ne ce suntem acum, ne vom schimba mult. Credincioșii adoratori ai lui Dumnezeu, înzestrați cu nemurire se vor bucura în veșnicie de Dumnezeu, iar ceilalți cari vor fi vinovați înaintea lui Dumnezeu, vor fi condamnați focului veșnic și care nu se va sfârși niciodată. Ca să nu ridice păgânii obiecțiuni asupra arderii în focul cel veșnic, autorul spune că și filozofii au recunoscut deosebirea focului acestuia de focul ordinar. Acesta ce servește la necesitățile noastre este cu totul altul de acela pe care l-a pregătit Dumnezeu spre a fi instrument al răzbunării sale, fie că el cade din cer în formă de trăsnet, fie că se înalță dela pământ până la creștetul munților. Acest foc nu consumă ceea ce arde, ci separă pe măsură ce distruge. Așa munții ard și subzistă, iar acel care este lovit de trăsnet, n'are a se teme de foc. O icoană slabă a acestui foc veșnic, care în virtutea judecății celui a Tot-Puternic își va exercita veșnic acțiunea sa asupra păcătoșilor și inamicilor Domnului. De ce n'am putea dovedi cu ceea ce noi vedem la munții cari ard fără a se consuma?

Ca să-i arate cât sunt de nedrești, autorul spune păgânilor că aceste dogme la poeți și filozofi sunt considerate de științe sublime, iar la creștini de prejudeții. Acești oameni toți sunt genii transcendente, iar creștinii sunt idioți; aceia merită toate onorurile, iar aceștia tot disprețul. Dar dogmele noastre, continuă mai departe, de care voi spuneți că sunt prejudeții și falsități, sunt necesare și utile, pentru că toți acei cari le cred sunt datori a fi mai buni, atât de teama chinurilor veșnice cât și de speranța unei răsplătiri de asemenea veșnice. Deci nu este nici o rațiune de a condamna ceea ce este în adevăr folositor, iar din partea păgânilor este o contrazicere, dacă

condamnă dogmele creștine. Căci chiar de ar fi,—ceceace nu poate fi,—falsități și absurdități, ele n'aduc nici un prejudiciu nimănui și deci ar trebui puse în rândul a tător opiniuni vagi și fabuloase pe care nimeni nu vi le deferă, pe care nu le pedepsiți, pe care le învoiți chiar ca indiferente. Iar dacă voi sunteți hotărâți a le pedepsi, pedepsiți-le prin ridicul, iar nu prin fer, foc, cruce și tiare. Și apoi nu este numai o mulțime oarbă care triumfă cu aceste cruzimi revoltătoare și care ne insultă, ci sunt printre voi de aceia, cari caută a dobândi favoarea poporului prin aceste nedreptăți, ca și când puterea ce aveți asupra noastră n'ar veni dela noi înși ne. Cu siguranța eu sunt creștin pentrucă eu văd spiritul, voi nu mă veți condamna decât dacă voi avea de ce să fiu condamnat. Căci voi n'aveți putere asupra mea decât v'am dat și pe aceasta deci n'o aveți dela voi, ci dela mine însu-mi. Noi avem dreptul a triumfa, pentrucă noi vrem mai bine a fi condamnați decât a fi necredincioși lui Dumnezeu.

Dar ne ziceți că de ce ne plângem, dacă voim a fi persecutați și că mai bine să suferim ceceace voim a suferi? De sigur, noi iubim suferințele, dar cum se iubește războiul, în care nimeni nu se angajează de voie, dar se luptă din tote puterile și se bucură de reușită, după ce s'a plâns de război. Căci ni se declară război, când suntem aduși înaintea tribunalelor, unde combatem pentru adevăr cu pericolul capului nostru. Noi dobândim victoria, căci noi avem aceea ce face subiectul combaterii. Fructul victoriei este gloria de a plăcea lui Dumnezeu, este cucerirea vieții veșnice. Pierdem viața, drept; dar dobândim murind aceea ce este obiectul ambițiunii noastre. Murim în visul victoriei și prin moartea noastră scăpăm de inimizii noștri. Faceți-ne ridiculi cât voiți pentrucă ni se pune stâlpi spre a ne arde: iată instrumentele victoriei noastre, iată ornamentele, iată carul triumfului nostru. În-

vinșii au un bun subiect de a nu ne iubi și de aceea ne tratează ca furioși și disperăți. Și cu toate acestea această furoare și disperare, în timp ce patima de glorie și de reputație o produce, voi o considerați eroism, zice Tertulian. Scevola își arde singur mâna: ce tărie! Empedocle se asvârle în flăcările muntelui Etna: ce curaj! Intemietoaarea Cartaginei preferă un rug în loc de căsătorie: ce castitate prodigioasă! Regulus, în loc de a fi schimbat în locul a mai multor dușmani, suferă în corpul său: ce măreție demnă de un Roman învingător, deși e captiv! Anaxarc, ziceă, lovește tocul lui Anaxarc; Anaxarc nu simte nimic: ce putere de suflet în acest filozof! Nu zic nimic de acei cari au pretins a deveni nemuritori dându-se la moarte de fier sau la alta mai dulce. Voi înși-vă sărbătoriți tăria de a suferi chinuri. O curtezană din Atena, își mușcă limba cu dinții și o scuipă în fața tiranului, așa că nu putu spune pe conjurați, când ea însăși învinsă de durere, voia să facă aceasta. Zenon din Elea, întreat de Dionisie la ce poate servi filozofia, îi răspunde: de a bravă moartea; iar tiranul îl ucise cu lovituri de biciu, filozoful pecetluind răspunsul său în sângele său. În flagelațiunile tinerilor Lacedemonieni găsim măsura gloriei cu care ei se acopăr. Cu drept cuvânt, continuă autorul, aci este o glorie, fiindcă este omenească. Și aci nu este nici prejudiciu, nici fanaticism, nici disperare în disprețul vieții și al chinurilor. Este învoit de a le îndurà acestea pentru patrie, pentru împărăție, pentru prietenie, dar nu este permis de a le îndurà pentru Dumnezeu. Voi ridicăți statui acestor eroi profani, gravați elogii pentru ei în marmoră și piatră spre a eternizà numele lor dacă ar fi cu putință. Vă forțați de a-i rechemà la un fel de vieță posibilă. Iar pe eroul creștin care așteaptă dela Dumnezeu adevărata răsplată și care suferă pentru el cu această speranță, păgânii îl privesc ca pe un nebun.

Iar voi, magistrați demni, asigurați cu sufletele voastre de aplauzele poporului în timp ce înecați în sânge pe creștini, condamnați-ne, chinuiți-ne, loviți-ne, nedreptatea voastră este dovada nevinovăției noastre; iată pentru ce Dumnezeu dă voie ca noi să fim persecutați. Condamnând apoi o creștină de a fi expusă într'un loc infam în loc de a o da la lei, ați recunoscut că pierderea castității este pentru noi cel mai mare chin și o cădere mai grozavă decât chiar moartea.

În cele din urmă autorul, după ce a combătut cu atâta evidență acuzațiile păgâne și le-a arătat inamicilor că admiratorii și credincioșii următori ai lui Iisus Hristos nu se dau la o parte din fața nici unei primejdii pentru lege, le spune că nu servesc la nimic cruzimile rafinate pe care le îndreaptă contra creștinilor. Aceste cruzimi sunt mai mult o atracție la religionea creștină, dovadă că pe măsură ce seceră pe creștini, ei se înmulțesc și mai tare. Sângele creștin este sămânță de creștini. Se spune apoi cum mai mulți filozofi au scris tratate spre a îndemna la suferința durerii și morței, ca d. ex. Cicerone în Tusculane, ca Seneca, Diogen, Pyrrhon, Callinicus; totuș exemplele creștine sunt mai vorbitoare decât toate operele filozofilor. Cine poate, în fine, a fi martor fără a fi clătinat și fără a voi să străbată cauza? Când a străbătut-o, nu vine cu plăcere la noi? Și nu dorește a suferi spre a obține grația lui Dumnezeu, ca să dobândească cu prețul sângelui iertarea păcatelor? De aceea noi vă mulțumim de măsurile ce luați contra noastră. Judecata lui Dumnezeu e opusă celei a oamenilor și în timp ce voi ne condamnați, Dumnezeu ne iartă.

Iată cum acest apărător al creștinismului înlătură toate atacurile aduse de păgâni și printr'o apărare demnă a doctrinei evanghelice, pune pe păgâni în neputință de a răspunde. Tăria argumentării, combaterea punct cu punct a invențiilor rautacioase ale păgânilor, dovezile ce aduce,

pun în adevărata sa valoare învățătura creștină și arată pe păgâni neputincioși și totodată răutăcioși și mincinoși. Căci creștinii, cari au în Evanghelie porunca de a da stăpânirii lumești cinstea cuvenită, nu numai că nu încearcă vr'o opunere, dar nici nu pot cugetă una ca aceasta, ei cari, urmând pilda Mântuitorului, dăteau exemplu viu de viață corectă și ca cetățeni și ca următori ai legii creștine.

B.

CREMAȚIUNEA.

Obiceiul de a arde corpurile celor morți în loc de a le înmormântă își are obârșia în primitivitatea și sălbăticia popoarelor, unde nu trebuie căutată logică și rațiune, ci numai imitațiune. Oricari ar fi fost credințele popoarelor sau triburilor, cari au născocit ori au imitat acest chip curios de jenă sentimentală către cei mai scumpi ai tăi, care se duc; cercetătorii în această direcție nu ne-au putut justifica întrebunțarea decât cu coniecturi și cu sforțări de aparențe științifice, cărora adevărata știință însăși le-a refuzat sigiliul.

Pentru a dovedi această afirmațiune, voiu lăsa ca ceea ce înaintez să se vadă din istoricul cestiunii de față, pe care n'aș fi adus o în coloanele acestei reviste, dacă, spre marea mea mirare, n'aș fi citit în unele ziare, că și la noi, Români, s'ar fi instituit o societate de aderare pentru cremațiune.

Cuvântul este de origină latină, având ca corespunzător pe *cremare*, care însemnează *a arde*. Il mai găsim și sub denumirea de incinerațiune sau incenușare, care are acelaș înțeles, provenind din cuvintele latine *in* (în) și *cinis*

(cenușe), adică transformarea sau reducerea corpurilor celor morți în cenușe.

Cercetând urmele cele mai depărtate ale acestui obicei, le găsim la indigenii *neolitici*—locuitori ai noii epoci de piatră—cari ocupau terenul stăpânit mai în urmă de Canaaniti. Gézer deduce din amănunțitele sale studii că aci s'ar fi practicat acest curios chip de înmormântare chiar de primele populațiuni, care ar fi ocupat colinile acestei părți și care ocupațiune o sue până în miază noaptea înainte de era creștină. Prin cercetările sale, constată, însă, că acest obicei n'a fost generalizat și că el a aparținut unei anumite populațiuni, dovadă că, în acelaș mormânt, s'au găsit un strat primar de cremațiune și altele supra-puse de oseminte, rămășiți ale celor înmormântați după obiceiul comun. Faptul că aceste straturi de oseminte sunt mai noi, iar resturile de cremațiune sunt mult mai vechi, ne procură dovada că obiceiul de a se arde corpurile se urcă la starea de copilărie a triburilor. S'a mai putut constata că deși se ardeau mai întâiu corpurile și cenușea se depunea în mormânt, totuși nu tot ce însoțează aceste resturi erau transformate în cenușe; așa s'au găsit urme de diferite obiecte și chiar de animale, pe care, desigur, indigenii de cari vorbim le depuneau în acelaș mormânt, pentru trebuințele, închipuite ale sufletului celui ce dispăruse. Gézer conchide că populațiunea, care a practicat acest obicei, trebuie să fi locuit și trăit în aceste ținuturi cam între anii 4000—2500 înainte de Hristos și că cei cari au urmat imediat au practicat numai înmormântarea corpurilor și nicidecum și nici într'un caz cremațiunea. Părerea lui Gézer este că cei veniți dela 2500—600 înainte de Hristos au fost de rasă semitică, fiindcă s'a dovedit că acest neam de oameni n'au practicat niciodată înmormântarea prin încenușare. Tot în acest timp și în aceleași morminte, crede că au fost depuse și cadavre de Israeliti.

H. Vincent, în scrierea sa «*Canaan d'après l'exploration récente*», susține că Israiliții își îngropau morții în cimitirele, pe care le făceau afară din orașe. Ei înmormântau chiar corpurile inamicilor omoriți în războiu. Capitolul XXXIX din *Ezechiel* ne vorbește pe larg de acest obicei-lege al Israiliților. Legislațiunea mozaică ordonă să se înmormânteze chiar corpurile celor cari fuseseră condamnați la moarte prin fel de fel de chinuri și chiar în ziua supliciuului, pentruca nu cumvă corpul, rămânând mai mult timp în contact cu aerul, să infecteze și să deă naștere la vre-o molimă.

«Iar de va fi cinevâ în păcat, judecat de moarte, și se va omori, și tu-l vei spânzura pe un lemn, trupul celui mort să nu rămână peste noapte pe lemn, ci să-l înmormântezi pe el în aceeași zi (căci blestemat de Dumnezeu este cel spânzurat) ca să nu-ți întinezi pământul, pe care Iehova, Dumnezeul tău, ți-l dă de moștenire»¹⁾.

În întreaga istorie a poporului Iudeu, nu ni se amintește nici un caz de cremațiune, afară de unele împrejurări excepționale, ca războaie sau ciumă. În cartea I a lui Samuel, capitolul XXXI, 12 și 13, citim următoarele: «... Se sculară toți bărbații cei viteji și meraseră toată noaptea aceea și luară corpul lui Saul și corpurile fiilor săi depe zidul Betșanului și venind la Ieabeș, le arseră acolo...»; iar profetul Amos, în capitolul VI, 9, 10, prevestește pentru Ierusalim o mare ciumă, în timpul căreia corpurile celor morți vor fi arse chiar de cei mai deaproape ai lor. «Și va fi chiar de vor rămâne zece oameni într'o casă, ei vor muri. Și dacă pe unul din ei îl va ridica unchiul său sau cel ce arde morții.....»

Dacă în unele părți ale Sf. Scripturi se fac oarecare aluzii, cu privire la Israiliți, la așa numite cimitire crematorii,

¹⁾ Deut. XXI, 22, 23.

nu trebuie dedus de aci că în adevăr Israelii introduseră obiceiul de a arde corpul celor încetați din viață, ci trebuie să avem în vedere faptul că rudele celor răposați obișnuiau să ardă mirodenii la înmormântările acestora.

Așa zice Iehova către tine: Nu vei muri de sabie; vei muri în pace, și cu toate arderile de aromate, făcute părinților tăi, regilor de mai înainte, cari au domnit mai înainte de tine, tot cu acestea îți vor face arderi și te voi plânge...»¹⁾.

Cei condamnați a fi arși, în condițiunile pe care le am arătat în altă parte, nu puteau fi înmormântați în cimitirul comun, ci într'un loc cu totul separat.

Din toate acestea reese clar că poporul Iudeu nu numai că a stat departe de gândul admiterei cremațiunii, dar chiar a privit ca ceva necurat acest fapt, dovadă înmormântarea acestora într'un loc cu totul separat.

La Fenicieni și Cartagezezi, cremațiunea se întrebuițea numai pentru victimile omenești, mai ales pentru copiii, pe care unii părinți li ardeau de vii, fie pentru a-i reuni sau readuce la Divinitate, de unde ei credeau că au pornit, fie pentru a îmblânzi sau domoli mânia zeilor. Necredinciosul rege din Iuda, anume Ahaz, poruncise să arză pe altar, în onoarea lui Moloh, pe propriul său copil. «...trecu chiar pe fiul său prin foc, după uriciunile popoarelor, pe care Iehova le alungase dela fața fiilor lui Israel»²⁾. «Și tămâie în valea fiului lui Himon și trecu pe fiii săi prin foc, după uriciunile popoarelor...»³⁾.

Sfânta Scriptură numește acest rit barbar *uriciunea Amonitilor*... «Și a umblat Solomon după chipul Astarteei, Zeița Sidonenilor, și după Milcom, urciunea Amonitilor»⁴⁾.

¹⁾ Ieremia XXXIV, 4, 5.

²⁾ II Regi XVI, 3.

³⁾ Cronici XXVIII, 3.

⁴⁾ I Regi XI, 5.

În manualul de «Istoria Religiiunilor» al lui Chantepie de la Saussaye, găsim că pentru Fenicieni mormântul eră un loc de repaos, pe care nimeni nu trebuia să-l turbure; lăsând liniștea cea mai perfectă și nelnteruptă pentru somnul cel dulce al umbrelor.

* * *

Este greu să te pronunți cu precizie asupra modului de înmormântare, pe care l-ar fi obișnuit Egiptenii și Chaldeenii. Așa spre pildă, în «Istoria artei în Antichitate», de Perrot și Chipiez, găsim susțineri temeinice că nu poate fi vorba nici măcar de vre-o mică urmă, oricât de palidă, oricât de ștearsă, de cremațiune nici în Egipt, nici în Fenicia și nici la vreunul din popoarele Asiei mici, ca: Lidienii, Carienii și Frigienii. Valea Nilului este plină de morminte și s'au găsit cadavre îmbălsămate ale vechilor Egipteni încă de mult, iar mormintele lor împodobite cu fel de fel de picturi. De altfel este în deobște cunoscută credința Egiptenilor în metempsihoză.

Totuși, sunt unii cercetători, în materia de care ne ocupăm, cari susțin cremațiunea și la Egipteni. După ideile timpului, se afirmă că corpul regelui trebuia să se volatilizeze, pentru a putea să se sue la cer, spre a se uni cu regele Dumnezeu, și că pentru acest sfârșit nu se găsea alt chip, decât transformând corpul în fum. Se susține chiar că și toate bogățiile sale erau arse, căci altfel cel mort n'ar fi putut să-și înceapă noul său fel de existență. Toate acestea, însă, par a fi mai mult deducțiuni nesigure, reducându-le valoarea la niște simple coniecturi, tață de temeinicile dovezi aduse de susținătorii primei propozițiuni. Cei din urmă se încearcă să dovedească cu oarecare descoperiri de corpuri carbonizate, dar această părere este înlăturată de faptul sau obiceiul pe care îl

aveau și alte popoare de a arde diferite aromate și mirodenii la moartea cuivă.

Se obișnuia ca aceste aromate să fie arse chiar în mormântul, în care urmă să fie pus imediat cel încetat din viață, și în acest caz este lesne de înțeles că, dacă aromatele erau multe, dacă se mai ardeau și din obiectele și bogățiile celui mort, mormântul devenea un fel de cup-tor, care carboniză, mai mult sau mai puțin, după cum și cele ce se arseseră erau mai multe sau mai puține, pe cel ce eră depus într'un astfel de mormânt.

Inclinăm dar a crede că prima susținere, adică neexistența nici unei urme de cremațiune la Egipteni, ar fi cea justă și care are în sprijinul său dovezi mai convingătoare.

* * *

Istoricul Herodot susține că Babilonenii își imbalsamau corpurile cu miere. Este dar fapt cert că aci nu poate fi vorba de cremațiune. Dar este lucru foarte curios că în Asiria nu se găsește nici un mormânt și nici pe sculpturile din Ninive și Babilon nu se găsește vre-o scenă, rare să ne redea vre-un obicei de înmormântare.

Acest fapt a făcut pe exploratori să se întrebe cu drept cuvânt ce făceau Babilonenii cu trupurile celor morți? În schimb însă, întreaga Chaldeea de jos s'a găsit plină de fel de fel de monumente pentru cei înmormântați, cu fel de fel de reprezentări ale obiceiurilor, ce se urmau la înmormântare. Lucrul acesta a dat unora convingerea că Babilonenii aveau cimitir comun cu Chaldeenii. Și cu toate că aceștia nu aveau idei așa de clare despre viața viitoare ca Egiptenii, totuși, din reprezentările de care am vorbit, se poate deduce că ei își imbalsamau corpurile tocmai în vederea vieții viitoare.

Sunt Asiriologi mai noi, cari susțin că *necropolele* din

Chaldeea, care au fost descoperite în anul 1886-1887, nu pot fi așa de vechi, ca să putem conchide tot aci și înmormântarea Babilonenilor; părerea lor, însă, a fost lesne înlăturată prin mulțimea dovezilor contrarii. După aceștia venind Semiții, putem pricepe cu ușurință că numai poate fi discuție asupra chipului de înmormântare, întru cât se știe că popoarele de această rasă au avut întotdeauna oroare de cremațiune.

* * *

Cu privire la Mezi și Perși, nu trebuie insistat prea mult, fiindcă aci chestiunea se simplifică, întru cât totul vorbește în delavoarea cremațiunii. Ceeace e caracteristic la aceste popoare e tocmai faptul neînsmormântării sub orice formă. Ei expuneau cadavrele în locuri felurite și cât de depărtate, pentruca putrefacția să nu iă contact cu populațiunea. Expunerea corpurilor, pentruca, în contact cu aerul, să grăbească descompunerea, se făcea mai ales pe vărfurile munților și prea adesea în mijlocul deșerturilor. Acest obicei a fost introdus foarte de vreme în platoul Iranului și oroarea popoarelor de prinprejur contra cremațiunii porneă și din credința lor, pe care o aveau pentru foc. La dânsii focul eră ceva sacru și nu și-ar fi permis pentru nimic în lume ca prin acest foc sacru să treacă diferite cadavre, despre a căror probitate și sfințenie aveau de cele mai multe ori idei negative. Cine a citit cu atențiune religiunea lui Zoroastru își poate formă lesne convingerea și poate dezlegă cu ușurință chestiunea înmormântării la aceste popoare. Unii scriitori ne vorbesc de ordinul lui Cirus de a pune pe rug pe Cresus, deducând din acest fapt existența cremațiunii, dar argumentarea e așa de siabă încât nici nu merită discuție. Intăiu că Cirus eră cu totul contra acestui obicei, și al doilea,

fiindcă cazul condamnaților sau învinșilor e ceva cu totul particular, pentru care fondul mâniei ia dispoziții după modul de rezistență al vrășmașului. Par'că azi nu cetim că prizonierii bulgari au fost găsiți cu degete tăete și cu urechi smulse, pentru a se jefui inelele și cerceii? Peste o mie de ani, Intra-vor oare aceste fapte precise în domeniul legendelor, al istoriei propriu zise sau al credințelor religioase? E mult până atunci și de sigur că mulți vor bășbâi cu interpretarea acestor vremuri, precum ne silim și noi a găsi vre-o mică lumină în întunericul trecutului.

Fapt cert este, însă, că și azi Parsii din India obișnuiesc a expune cadavrele, conform obiceiurilor vechilor lor străbuni. Nu trebuie deci să ne îndoim de veracitatea teoriei că la Mezi și Persi nu se obișnuiea cremațiunea.

(Va urma).

B. M. Magariu

Trei cateheți mari ai Bisericii Vechi.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXVII No. 3).

Am arătat în trecutul număr al revistei părerile sf. Grigore asupra logosului, asupra creațiunii omului, asupra intențiunii ce a avut-o creindu-l, asupra calităților date sufletului omului și apoi asupra stării nenorocite în care a ajuns. A rămas să arătăm de unde provine această schimbare, de unde originea răului. Sf. Grigorie spune că originea aceasta a răului trebuie căutată în păcat.

Un spirit cu rea voință, zice sf. Grigore, creat de Dumnezeu, a fost cuprins de invidie și n'a putut suferi să vadă natura omenească ridicată atât de sus până la înalta demnitate de a fi asemenea cu a Dumnezeirii, și de aceea acest spirit rău (despre care sf. Grigore nu ne lămurește dacă a fost Lucifer cel isgonit din cer, sau șarpele din raiu) a început în răutatea pismei sale să născocească mijloace de a corupe natura omenească și de a-i găti astfel perirea. Însă dintre toate mijloacele cel mai eficace a fost fără îndoială acela, prin care într'adevăr a corupt firea omului: acesta a fost să slăbească legătura de intimitate sufletească dintre om și Dumnezeu. Omul eră, prin grația dumnezească, destul de tare de a infruntă orice alte ispite, însă darul suprem ce-l avea, i-a fost partea cea mai slabă, libera sa voință i a fost acel punct al cetăței sufletești, care a fost mai lesne de atacat. Astfel spi-

ritul acela rău, Diavolul, prin vicleșugul lui, a căutat să slăbească legătura de încredere între creat și creator și să micșoreze grația și binecuvântarea lui Dumnezeu. Și astfel, Diavolul, a reușit să scufunde răul în voința liberă a omului, și urmarea a fost păcatul și rușinea, mizeria și blestemul, și în urmă moartea.

Și astfel răul în lume nu este dela Dumnezeu, ci provine din voința coruptă a omului. Însă *moartea nu este un rău*. Acest lucru îl dovedește sf. Grigore în capitoul al optulea al cateheselor sale, în care expune pe larg concepția ce o are filozofia creștină despre moarte. Și argumentarea îi este aceasta: moartea nu face altceva decât să libereze pe om din prinsoarea trupului muritor, fără să atingă sau să vatăme ființa dumnezească a sufletului; dar chiar și trupul nu-l distruge pentru totdeauna, ci numai îl descompune în părțile care l-au alcătuit, ca să se închege din nou dintr'aceleași părți și, la timpul fixat de sfatul etern, să învie așa cum a fost, prin puterea celui ce poate totul. Să luăm, zice sf. Grigorie, exemplul oalei olarului. Olarul a făcut din pământ o oală, dar un dușman a turnat plumb fierbinte în oală, până la gura ei. Plumbul s'a răcit apoi, și a devenit o masă solidă, așa că nimeni nu-l mai poate scoate din oală. Olarul însă își cere vasul dela dușmanul său și fiindcă el pricepe meșteșugul olăriei, nu va stă multă vreme pe gânduri, ci a spart vasul cel umplut cu plumb și apoi pământul—adecă materia oalei sparte, a turnat-o din nou și a făcut altă oală, tot în forma cea dintâiu, întru toate la fel. E aceasta altă oală? Materia ei este tot aceeași, forma ei tot aceeași, și cu toate că poți să zici că este alt vas, într'adevăr el este unul și același în formă renăscută. Tot așa Dumnezeu, creatorul nostru, va face cu trupul omului: vasul nimicit al trupului, în care a pătruns otrava păcatului, Dumnezeu îl va reface tot așa cum a fost, în deplină asemănare și același fiind cu cel nimicit.

Firește, Dumnezeu a prevăzut căderea omului în păcat. Dar l-a lăsat să cadă, ca să vadă însuși omul cu cât e mai bună fapta cea bună, decât fapta cea rea; și cu cât e mai folositoare ascultarea decât neascultarea. Și nu numai pentru aceasta l-a lăsat să cadă, ci ca să-i dovedească după aceea cât de mult iubește El pe oameni și că în atot bunătatea sa, a hotărit și a fixat dintru începutul veacurilor calea mărturiei omului, cea mai dumnezească și presus decât oricare altă cale, și deci omul cu atât mai mult să aibă încredere în Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu din eternitate a fixat mijlocul, prin care omul să între din nou în legătură intimă cu Creatorul său. Pentrucă, ce eră mai bine: să nu-l fi creat de loc pe om, dacă a prevăzut că omul va cădea în păcat, sau să-l rădice iarăși pe cel căzut și răsvrătit în starea cea curată de mai înainte? Eră mai frumos și mai dumnezeesc, mai conform cu atot bunătatea, cazul din urmă. Și astfel Dumnezeu a mântuit pe om, l-a ridicat iarăși, printr'un act de vecnică iubire: jertfindu-și propriul său Fiu pentru fericirea omului.

Aceasta este motivul marelui misteriu al întrupării; din această cauză logosul a luat trup și a locuit între oameni. Dar împotriva acestui sfânt și mare adevăr se ridică protestând, filozofia celor necredincioși, pentrucă susțin că întruparea lui Dumnezeu în trup de om este o faptă nevrednică de Dumnezeu, și care-i știrbește prestigiul și autoritatea. Cu toate acestea, ori cât s'ar împotrivi necredința, noi creștinii credem în mod neșovăitor și mărturisim divinitatea lui Iisus Hristos, pentrucă Dumnezeu prin întrupare a făcut ceea ce este mai conform ființei sale: a înviat pe oameni, i-a smuls din rătăcire și a însănătoșit natura lor stricată prin păcat. Și tocmai aceasta este suprema însușire a ființei divine, să fie atot-iertătoare și bună și să facă binele pe ori și ce cale. Noi trebuie să credem în divinitatea lui Hristos, pentrucă deși nașterea și moartea

sunt condițiuni naturale ale firii omenești, ele n'au fost însă naturale pentru Hristos, întru cât toate întâmplările miraculoase, care au însoțit și nașterea și moartea lui, ne arată că în El pe lângă natura omenească a existat și natura cea dumnezească.

Dar cum se poate explica înjosirea lui Dumnezeu, a vecinicei lumini, de a se închide într'un trup omenesc, în pulbere și umbră? Și pentru ce și cu ce scop Dumnezeu să primească haina cea atât de sărăcăcioasă a cărnii omenești și să se nască din femei? Explicarea nu este alta decât numai prisositoarea dragoste a lui Dumnezeu pentru oameni. Sufletul nostru bolnav de lungă boală și fără nădejde de vindecare, aveă nevoie de vindecător. Aveă nevoie să fie ridicat de jos cel ce căzuse și care, asemeni paralizicului nu se mai puteă ridică. Eră nevoie de acel care să readucă la viață pe omul ce trăgeă de moarte, eră nevoie de acel, care să conducă pe străinul însetat la izvorul de unde să beă; nevoie de acel ce aveă să ducă de mână pe orbul rătăcit pe cale; nevoie de cel ce aveă să ne întoarcă iarăși spre Dumnezeu și să ne facă părtași ai mântuirii făgăduite. Aveă nevoie cel invins de un ajutor, cel robit aveă nevoie de un mântuitor, cel ce eră sub jug de un liberator. Aveă nevoie să iasă la lumină cel ce eră închis în întuneric.

Nu erau acestea destule motive pentru Dumnezeu, ca să se scoboare pe pământ? Nu erau destule aceste cauze pentru vecinica dragoste, ca să alerge și să deschidă, să conducă, să mântuiască, să sature și să impace?

Negreșit, mintea omenească poate să întrebe: dar de ce eră nevoie ca Dumnezeu să aleagă tocmai drumul acesta? De ce n'a găsit alt mijloc spre a ne mântui, decât numai întruparea sa din femei și trăirea lui ca om în mijlocul nostru? Nu eră de ajuns numai un semn al voinței sale, ca tot pământul să întinerească și oamenii să apuce

iarăși pe calea cea dreaptă? De ce, deci, cră nevoie de intrupare?

La întrebarea aceasta, care a fost una dintre cele mai grele ale dogmaticii și la care numai mai târziu i-a putut da un răspuns deplin teologia, sf. Grigorie îi răspunde că nevoea intrupării lui Hristos a fost motivată numai de puterea exemplului. Oamenii trebeau să aibă un exemplu în fața lor, un model de virtute, om ca și ei, trăind printre ei, suferind și murind ca ei. În zadar li s'au dat oamenilor tot felul de învățături, căci nu le au urmat. În zadar deci ar fi făcut Dumnezeu o minune și ar fi îndreptat dintr'odată lumea, justificând-o, căci păcatul ar fi continuat. Dar, la urmă, zice sf. Grigorie, de ce întrebi tu omule acestea? Tu ai fost bolnavul, ori Dumnezeu? Iar doctor a fost Dumnezeu, sau tu ai fost doctor? Atunci cum vine bolnavul să prescrie el însuși doctorului său doctoriile și felul tratamentului? Așa a voit Dumnezeu, doctorul tău, și tu încetează cu întrebările.

Dar, însuși tu, creștine, vezi că tocmai făptura omenească a Fiului lui Dumnezeu, a fost cea mai bună doctorie împotriva idolatriei de peste tot pământul. Pentru că îndată după venirea Mântuitorului, oracolele păgânilor n'au mai avut nici o putere și au încetat de a mai spune mincinoasele lor prorocii. Cine le-a oprit și le-a făcut să tacă? Putere omenească, nu; sila lui Hristos, iarăși nu. Și de ce s'au dărâmat atât de repede după venirea lui Hristos și statuile zeilor și templele păgânilor, și în locul lor s'au ridicat biserici și altare și cultul sfânt al jertfei fără de sânge? Și a început apoi să s'arate dumnezeiasca înțelepciune, care stă mai mult în fapte ale iubirii decât în vorbe și învățatură filozofică. Și s'au arătat virtuți mari, neprețuirea vieții pământești, răbdarea tuturor chinurilor fără murmur, și moartea plină de focul credinței a miilor nenumărate de mucenici. Toate acestea, apoi soarta Ieru-

salimului, din care n'a rămas piatră pe piatră, și soarta poporului judeu, sunt dovezi, că Hristos cu adevărat a trăit între noi și că prin venirea lui s'a produs în lume o întorsătură negrăit de mare lucrurilor și a împrejurărilor istorice și sociale.

Păgânii atacă, zice sf. Grigorie, mai ales intruparea lui Dumnezeu și o arată ca un lucru nedemn de vecinica înțelepciune. Dar cu toate atacurile lor, intruparea rămâne o lucrare vrednică de Dumnezeu în supremul grad, cu adevărat o economie dumnezească. Păgânii nu o înțeleg, fiindcă nu vreu sau nu pot. Cu mintea ei o înțeleg, ce e dreptul, și contra dovezile lor nu sunt de ordine intelectuală, ci sentimentală; căci nu o înțeleg cu inima, care, dacă nu e dispusă să înțeleagă, nu va înțelege niciodată. Dumnezeu în toate lucrările sale trebuie să fie nesfârșit de *bun*, nesfârșit de *drept* și nesfârșit de *înțelept*. Iar taina întrupării arată toate aceste însușiri într'o nemărginită măsură și frumusețe. Și anume, dacă El a binevoit să scoată din mizerie pe omul cel fără credință și neascultător, aceasta arată multa și nesfârșita Lui bunătate. Că Dumnezeu a răscumpărat din robie pe om, ca și printr'un contract făcut cu omul și scris cu însuși sângele lui Hristos, aceasta e dovada de o nemărginită dreptate. Iar dacă El a făcut cunoscută ființa dumnezească dușmanului său din veac, Diavolului, și a făcut să-i simță puterea și pe pământ și în iadul în care l-a închis de veci, aceasta e dovadă de supremă înțelepciune.

M. P.

Bulgaria din punct de vedere istorico-religios.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXVII, No. 3).

Aceste răboaie au fost când în profitul unora, când al celorlalți; dar s'au terminat cu deplina umilire a Bizantinilor.

În 811, regele grec Nicifor este învins și omorât, iar țiasta capului său este transformată în cupă, care să serve pentru băut, la orgiile pe care le făcea învingătorul și omoritorul său, Krum.

Puțin câte puțin, Bulgarii reușesc să-și apropie și să unească triburile slave și, dominându-le, regele bulgar ajunsese ca în 813—815 să se intituleze prințul Slavilor și al Bulgarilor. Se produse atunci în peninsula balcanică același fenomen, care se produsese în Galia în secolul al V-lea și al VI-lea: Bulgarii lui Krum jucară același rol, pe care-l jucaseră Francii lui Clovis în Franța. Venind în atingere cu învinșii, învingătorii li întreceau în număr și chiar în civilizațiune; dar au pierdut naționalitatea, idiomul sau limbajul obișnuit și chiar religiunea; în schimb, însă, ei dădură numele lor pentru totdeauna națiunilor copleșite.

Până aci se dusese o politică războinică față de Greci, dar succesorii lui Krum schimbă tactica și își întoarseră atacul față de Francii și de Sârbi. Boris, care ocupă tronul cam către anul 852, reeă animozitatea de mai înainte și reîncepe lupta contra Bizanțului, continuând, însă, hărțuile cu Francii, Sârbi și Croații. Este un moment de

glorie bulgară, de care pare a-și nu fi dat destulă socoteală, căci stăpâni aproape pe România de azi, pe Transilvania, unde moștenirea se mai poate și azi dovedi pe unele locuri ca rasă, ei se întindeau dincolo de Dunăre până în Macedonia, cuprinzând și Ohrida și până la sudul Balcanilor, spre marea Neagră.

Este posibil ca Bulgarii de azi să fi visat o întindere de teritoriu corespunzătoare acelei stări de lucruri din epoca tristelor invaziuni și să-și fi reamintit că atunci ei stăpâneau, și din punct de vedere politic și din punct de vedere religios, întreaga peninsulă balcanică. Și este drept că cea mai mare parte a cuceririlor lor s'a urmat cam după aceeași tactică de acum o mie și ceva de ani, dar e o nenorocire că nu și-au putut da socoteala de cerințele spiritului de civilizație, de tactica pe care o cere aceasta și mai ales de cuvintele Sf. Scripturi că mândrului Dumnezeu îi stă împotrivă. Răzvrățiți încă de mult bisericeste. Bulgarii au socotit că se pot răsvrăti și politicește contra vederilor generale ale întregii Europi. Ce va urmă din această stare de lucruri, lumește nu ne e dat să știm, fiindcă răutatea și viclenia nu-ți permit nici odată să întrezezi clar; dar după buna dreptate se cade să le prevedem un viitor umilitor.

Înainte de trecerea lui Boris la creștinism sau mai bine zis înainte de botezul său, istoria nu prea e vorbitoare în ceea ce privește primirea și răspândirea creștinismului la poporul bulgar; dar, dată fiind vecinătatea lor cu Grecii, Francii, Sârbii și alți Slavi, cari mai toți erau creștini este posibil să admitem o influență puternică a acestora, care s'a exercitat asupra spiritului îndărătnic și crud al acestor barbari. Prin Mesia inferioară, cam Dobrogea de azi, primul teritoriu ocupat de Bulgari în partea dreaptă a Dunării, ei găsesc biserici și preoți creștini, aparținând Grecilor sau Slavilor. Afară de aceasta, printre captivii câștigați de fe-

riciile campanii ale lui Krum, desigur că cei mai mulți au fost creștini și au preparat spiritul bulgar, pentru marele eveniment al trecerii lor la religieuna creștină. Fapt pozitiv este, însă, că Foțiu avusese grija și de acest lucru, în care scop trimisese pe Metodiu și Ciril la Bulgari, pentru a predică și răspândi creștinismul. Activitatea acestor doi fervenți predicatori a fost încununată de succese de săvârșite și rezultatul a fost trecerea definitivă a acestui popor la religieuna ce li se predicase. Dar rămâne un fapt: din punct de vedere al jurisdicțiunei bisericești Boris trebuie să depindă de Constantinopol, lucru ce l-ar fi împins tot acolo și politicește.

Infumurarea acestui prinț, dobândită prin succesul vremelnic al armelor sale, îi șoptea mereu nu numai independența sa față de Constantinopol, dar chiar stăpânirea acestuia. Cu aceste visuri și cu scopul de a asigura tronul pentru fiii săi, Boris socotește că e nemerit, momentul de a se deslipi bisericește de Constantinopol și se adresează papii cu rugăminte de a-i trimite preoți, care să-i organizeze clerul bulgar după rital latin.

Incordarea relațiunilor dintre Roma și Constantinopol fu un motiv mai mult de a grăbi pe papa să asculte și să execute rugăciunea lui Boris. Dar la Constantinopol nu se dormea; aci patriarhul excomunică și dispuse să se alunge trimișii papii, pentru a nu turburâ așezământul Bisericii Ortodoxe. În acest chip, de aci înainte, Biserica bulgară devine mărul de discordie între Roma și Constantinopol. Acum intră în adevărata scenă patriarhul Foție și în lupta lui nu știm ce să admirăm mai mult: întinderea și profunda pătrundere a chestiunilor teologice, ori deosibitul tact și înalta diplomație, de care a dat atâta dovadă. Este destul a ceti cu atențiune enciclica, pe care Foție o trimite bisericilor, prin care semnaleză toate ereziile introduse de papa, pentru a ne face o idee de abilitatea și

subtilitatea lui Foție. Și pentru a învedera și mai mult unde duce grandomania episcopului Romei, patriarhul de Constantinopol citează faptul că mulți episcopi din Italia au cerut protecție la scaunul patriarhal din Constantinopol contra aroganței papii.

Pentru a distruge hotăririle sinodului din 863, ce se ținuse la Roma și știm în ce scop, Foțiu face să convoace în 867 un alt conciliu la Constantinopol, la care participă peste una mie episcopi, și cari se declară în totul de partea vederilor lui Foțiu. Faptele, însă, se precipită și mersul lor se schimbă după evenimentele care intervin. Cu moartea imperatorului, Ignațiu, pentru motive crezute politice, este readus la scaunul patriarhal și de data asta se întâmplă în sânul Bisericii un fapt, care, ca formă nu ca fond, va sluji drept armă pentru multă vreme celor dela Roma. Se ține, în adevăr, un sinod la Constantinopol, la care iau parte și delegații papii, cum de altfel este prea lesne de înțeles și cum tot așa de lesne de înțeles este și faptul că ei trebuiau să aibă conducerea și ultimul cuvânt. Foțiu este condamnat și excomunicat și ceea ce ne interesează mai mult este că sinodul, pe baza decretalelor pseudoisidoriene, consfințește prin canonul 21 dreptul papii de cap suprem a Bisericii, drept ce în Biserica lui Christos nu se cuvine de cât Acestuia. Se făcea deci mai mare ca Inuși Intemeetorul ei. Faptul se petrece în anul 869 și de el se va sluji, după cum am spus, încă multă vreme cei dela Roma, fiindcă el a fost petrecut în metropola ortodoxismului, indiferent, după apuseni, decum s'a urmat atunci. Evenimentele, însă, se schimbă din nou: Ignațiu moare în anul 877 și Vasile Macedon deodată își schimbă atitudinea și poruncește să aducă la scaunul patriarhal iarăși pe Foțiu. Să nu uităm că la sinodul din 869, la care toată conducerea o aveau delegații episcopului Romii, s'a pus în discuție și chestiunea bulgară, dar s'a

hotărit ca ei să rămână și de aci înainte tot sub jurisdicțiunea patriarhului din Constantinopol. Faptul merită să fie reținut, căci această hotărîre a înveninat mult pe papă.

Nici la Roma evenimentele numai erau aceleași: murise papa Niculae al II-lea, murise și Adrian al II-lea și când Foțiu convoacă marele conciliu din 879, la Constantinopol, în biserica Sf. Sofii, pe scaunul papal se află Ioan al VIII-lea. Acesta crezând că va putea câștiga de partea sa Iliricul sau Bulgaria, trimite și el delegați la sinodul din Constantinopol. Acest sinod se deschide cu entuziasm indescriptibil, cecece dă nota că el eră foarte dorit. Zaharia din Calcedon pronunță un foarte frumos discurs, plin de elogii la adresa lui Foțiu și delegații papii aplaudă cu frenezie și subscriu hotărîrile sinodului, cu o mică observațiune: tot cu privire la chestiunea bulgară, cecece dovedește că acesta eră focul care ardeă pe cei din Roma.

Este drept că problema aceasta a fost pusă din nou, dar conducătorii conciliului au înlăturat-o ușor, pe motivul pur și simplu că sunt de părere ca ea să fie aranjată de autoritățile civile. Acest sinod este considerat de toată ortodoxia ca al VIII-lea ecumenic, pe când cei din Roma socotesc pe cel din 869, ale cărui hotărîri au fost infirmate de cel din 879, fapt la care de altfel nu puteau să se unească și delegații papii.

Rezultatul, dus de acești delegați, n'a putut mulțumi pe episcopul Romei, mai ales că pentru una îi trimisese și altcevă îi adusesse.

B. Mangârnu.

(Va urmă).

Cuvântări Ocazionale

I

În ziua de 30 Iunie s'a serbat în biserica Olari din București patronii Societății Clerului român «Ajutorul». La această serbare a asistat și I. P. S. Conon, Mitropolitul Primat.

Cu acest prilej Păr. I. Ionescu dela biserica Spirea Veche a ținut următoarele cuvântări:

„În vremea aceea văzând Iisus popoarele, I s'a făcut milă de dânșii, că erau necăjiși și rătăciți ca oile ce n'au păstor“. (Mateiu IX, 36).

Inalt Prea Sfințite,

Fraților,

Sfânta Evanghelie de astăzi ne arată mai întâiu cum Domnul Nostru Iisus Hristos intrând în Capernaum, a venit la Dânsul un sutaș, care cunoscând câte binefaceri împărtia Domnul tuturor, convins pe deplin de a Lui putere dumnezeiască, îndrăznește și el deși eră păgân, să ceară Mântuitorului, să aibă milă de un servitor al său zicându-i: «Doamne, servitorul meu, zace în casă bolnav, rădu chinuindu-se». Domnul îi răspunde: «Eu viind, îl voi vindeca pre dânsul». Sutașul cunoșteă puterea și mila Mântuitorului de oameni: că din apă a făcut vin, cu cinci pâini și doi pești a săturat cinci mii de oameni, că și vântul și marea îl ascultă, morți învia și bolnavi tămăduia;

acestea știindu-le, că numai cu puterea cuvântului le făcea se adresă din nou rugându-L: «*Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperământul casei mele, ci zi numai cu cuvântul și se va tămădui sluga mea*», la care cuvinte văzând Mântuitorul, că în acest păgân este mai multă credință decât chiar într'un israilit, îi zice: «*Mergi, și cum ai crezut, fie ție! Și s'a tămăduit sluga lui întru aeel ceas*».

Ne închipuim bucuria și mai multă credință în Domnul a sutașului, când ajuns acasă găsește sluga bine, sănătoasă.

Fraților! Această putere dumnezească de a învia morți, a tămădui boale, și deci de a avea milă de oameni, a dat-o Mântuitorul Sfinților săi Apostoli, după cum ne spune Sf. Evanghelie de astăzi. (Mateiu cap. X, 1):

«*Și chemând pe cei doisprezece ucenici ai săi, le-a dat putere asupra duhurilor celor necurate ca să le scoată pre ele, și să tămăduiască toată boala și toată neputința.*»

De aceea Sf. Noastră Biserică ne chiamă a sărbători astăzi împreună cu ziua Domnului, și Soborul sau adunarea sfinților, măriților și întru tot lăudaților Apostoli, cari uniți într'un cuget și simțire au ascultat în totul cuvintele Mântuitorului, având o aceeași milă de oameni pentru a le da dreapta învățatură și plăcuta conviețuire în Domnul, împărțindu-le atâtea binefaceri.

Ne spune Sf. Evanghelie, că oamenii erau necăjiți de multe lipsuri, rătăcind ca oile ce n'au păstor, și Mântuitorului i s'a făcut milă de dânșii, le trimite pe Apostolii săi ca să-i mângâie în nevoile lor. Le zice: «*Mergeți în toată lumea și predicați Evanghelia la toată zidirea. Cea ce va crede și se va boteza, se va mântui; iar cea ce nu va crede se va osândi*». Și mai departe: «*pre bolnavi mâinile își vor pune și bine le va fi*». (Marcu XVI).

Sf. Apostoli credincioși cuvintelor Mântuitorului, impu-terniciți cu putere de sus, înviau chiar morți, tămăduiau toată boala și neputința, învățând prin case și cetăți dreapta credință și iubirea frățescă, având milă de cei săraci și ajutând pre cei în lipsă. Iar lumea, auzind că dintre Apostoli au intrat în cetate, ne spune Sf. Scriptură: (Fap. Apost. V, 13) «*Că și pre ulițe scoteau pe cei bolnavi, și-i puneau pe paturi și pe năsălii, ca venind Petru, măcar umbra lui să umbreze pe vre-unul dintre ei*».

După cum au urmat Sf. Apostoli în toate Domnului, tot astfel și noi urmași în apostolat, asemenea chemați, aleși și mai cu seamă pregătiți, să avem drept pildă în credință și în fapte, viața Sf. Apostoli, aleșii Mântuitorului, mergând pe urmele lor cu aceeași sârguință și curaj.

Calea deschisă de ei este calea preoției, preoții, lucrători secerișului. Prin ea se aduce la strălucire lumina lumii: «*Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând faptele voastre cele bune, să prcamărească pre Tatăl vostru cel din ceruri*». (Mateiu V, 14-17). Aceasta este lumina care înlătură întunerecul material și moral, și această lumină trebuie să ne călăuzească și pre noi.

Fraților,

Pe lângă pilda cea bună a Sf. Apostoli, a Sf. Părinți și învățători, cari au lucrat în viața Domnului cu atâta râvnă încât au schimbat mult în bine fața lumii întregi, mai avem pilda cea bună a înaintașilor noștri mari și mici decedați, cărora cu respect și venerație le pomenim numele, rugându-ne chiar astăzi cu toții Domnului pentru veșnica lor odihnă întru fericire.

Aducem prinosul nostru de recunoștință mai ales acelor cari au fost *membri fondatori* și membri ai «*Societății noastre Clerului Român «Ajutorul»*» din numărul cărora mulți sunt chiar în viață, care au contribuit cu multă râvnă la desvoltarea și întărirea ei, sprijinind-o cu cuvântul și cu fapta.

Această Societate înființată cu scopul de a ajuta pe cei în suferință văduve și orfani conform învățaturii Mântuitorului, la început eră mică ca și numărul Sf. Apostoli și al primilor creștini, dar clădită pe exemplul viu al activității și consolidării lor, s'a mărit și ca număr și ca putere, și astăzi după 37 de ani cu ajutorul lui Dumnezeu, al Patronilor Societății a căror serbare facem, cu donațiile pioșilor creștini—clerici și laici—și prin zelul fraților preoți de a îndemna la astfel de fapte bune, Societatea noastră a ajuns relativ la un mulțumitor rezultat, ca astfel să poată veni în ajutor după putere, celor lipsiți de mijloacele traiului, oilor celor pierdute dela proprii lor păstori—văduve și orfani.

Numărul celor nevoiași, demni de ajutat crește, și de aci nevoia ca pilda cea bună a donatorilor noștri să fie urmată și de alți buni creștini cari își vor face comori în cer, căci acolo unde va fi comoara lor, va fi și inima lor. Prin aceste donații, acte de milostenie, se câștigă mai mult de cât se dă, căci dând cele trecătoare, vom câștigă cele neperitoare, împărăția lui Dumnezeu. Sămânța cea bună pe care o seamănă plugarul nu este o pagubă, ci un câștig mult mai mare, căci fiecare grăunte va produce însutit. Noi, având milă de săraci și dând milostenie, ne răscumpărăm sufletele, puținul nostru ne va aduce mult folos; *«căci cel ce dă săracului, împrunută pe Dumnezeu (Pilde XIX, 17). Insuși Mântuitorul ne învață: «Întru cât ați făcut (milostenie) unuia dintr'acești frați ai mei prea mici, mie ați făcut. (Mateiu XV, 40). Iar Sf. Apostol Pavel zice: «Fiecare să dea precum se îndură cu inima; nu dintru mâhnire sau de silă, că pre dătătorul de bună voie iubește Domnul» (II Corint. IX, 7). Și în alt loc ne învață Sf. Scriptură: «Să nu-ți întorci fața ta de către nici un sărac, și de către tine nu-și va întoarce Dumnezeu fața sa. După cât de multă avere ai, fă milostenie: de ai mult, dă mult, de ai puțin, după cât ai, dă puțin, nu te sfi a face milostenii». (Tobie IV, 7). Sau: «Cum va putea rămâne iubirea lui Dumnezeu în cel ce are bogăția lumii aceștia, când văzând pe fratele său în lipsă, își închide inima sa de către dânsul» zice Sf. Scriptură. Milostenia este aceea care acoperă multe păcate și le stinge precum stinge apa focul; mântuește sufletele de moarte și nu le lasă să ajungă la întunec. Noi vom pleca din această lume, și va rămâne dela noi numai ceea ce am semănat, faptele noastre.*

Aceiași milă dar pe care a avut-o Domnul Nostru Iisus Hristos și Sf. Apostoli pentru omenirea întreagă, aceeași milă să avem și noi «Societatea Clerului Român «Ajutorul», cel puțin pentru cei în lipsă ai noștri — văduve și orfani, — care sunt necăjiți, ca oile ce n'au păstori, cum ne spune Sf. Evanghelie. În cercul tuturor societăților de bine facere din țara noastră, Societatea «Ajutorul» atât de necesară, cu mulțumirea de a-și fi făcut datoria prin aleșii săi, credem și sperăm, că prin aceeași continuă răvnă și de acum înainte va ajunge să-si stabilească locul chiar în fruntea celorlalte instituții similare.

Și acum când împrejurările vieții sociale și politice sunt atât de grele, când grija zilei de mâine trebuie să preocupe pe toți bunii români, când Țara noastră trece prin evenimentele unui război, ce altă cale vom putea urmări, decât aceea de a ne întări sufletele și inimile, de a ne îmbărbăta prin dragostea de neam, țară și lege și prin încrederea în ajutorul dumnezeesc, care niciodată nu ne-a lipsit!

În aceste grele împrejurări, îndemnând caritatea publică la datoria de a contribui pentru binele Patriei fiecare cu ce poate, să zicem: «*Sus să avem inimile!*»

Iar Tu, Dumnezeu! Milelor, Păstorule Cel bun, întoarce fața ta spre noi ca să ne umplem de bucurie, ca și noi la rândul-ne să putem șterge toată lacrima dela toată fața, acestor oi pierdute dela proprii lor păstori—văduve și orfani,—al căror staul este «*Societatea noastră Clerului Român*» «*Ajutorul*» dela care le vine tot sprijinul. Amin.

II.

La instalarea P. S. Sofronie, Episcopul Râmnicului-Noul Severin, pâr. Gr. Popescu Breasta a pronunțat următoarele cuvinte în numele clerului și al credincioșilor din aceea Eparhie.

*Prea Sfințite Stăpâne,
Domnule Ministru, și
Cinstită Asistentă.*

Clerul și credincioșii acestei străvechi și prea frumoase Eparhii, s'au învrednicit azi să primească în mijlocul lor spre statornică conducere duhovnicească pe noul ales al națiunii și de acum înainte Episcop și stăpân duhovnicesc al acestei lature a țării.

De azi înainte între noi: Cler și popor și între P. S. Voastre, supremul părinte spiritual, se stabilesc raporturi ca cele dintre tată și fiu, de aceea cu sinceră și fiască dragoste, Vă zicem: Bine ați venit în mijlocul nostru.

Prea Sfințite,

Odată cu ridicarea treptelor tronului episcopal al acestei Eparhii, ați luat în primire pe lângă grija sufletelor din

această lature și întreg patrimoniul strămoșesc ce se leagă de această însemnată Episcopie. Cu toții știm și istoria trecutului ne-o adeverește, că Oltenia a fost leagănul tuturor mișcărilor mari pe orice țărâm al activității noastre românești. Bindecuvântată de Dumnezeu cu pământ mănăs și mândre plaiuri, a fost și este locuită de cel mai curat element românesc, isvor nesecat de energie națională în toate timpurile. Românul, din orice parte ar fi el, nu poate să nu fie cuprins de un fior sfânt, călcând pe aceste locuri, căci ori și unde și-ar întoarce privirea, va găsi amintirea vre unui fapt istoric religios sau profan, a unui ierarh, pios și cărturar sau a unui domnitor viteaz și înțelept. Tot, dar absolut tot pământul de aici e scump nouă tuturor, căci a fost bătătorit de trupuri care l-au apărat și încălzit, de inimi care l-au iubit.

În vechimea îndepărtată a trecutului acestei lature, totdeauna a strălucit ca o stea puternică scaunul vlădicesc ce ați urcat, întru cât a fost ilustrat de figuri mărețe ca Damaschin, Antim, Filaret, etc.

Tot corul acestor sfinți ierarhi ai acestei Eparhii, alături cu întreaga pleiadă de patrioți Olteni au muncit din greu spre a lumina, mângâia și întări sufletește și trupește pe dreptcredincioșii creștini ai acestei lature. Ei au format, păstrat și întărit întreg patrimoniul nostru strămoșesc ce azi trece în grija P. S. Voastre.

Primind dar, acest patrimoniu, ce se leagă de acest scaun Vlădicesc, aveți datoria să-l păstrați și să-l înmulțiți potrivit nevoilor vremii și cerințelor sufletești ale credincioșilor creștini.

În această privință, fiți asigurat P. Sfințite Stăpâne, că veți avea tot sprijinul sincer și luminat al celor peste 800 preoți olteni, gata să se jertfească pentru înfăptuirea întregului ideal și program al activității pastorale ce veți indica.

Preoțimea din această lature, în majoritate ia parte cu trupul și sufletul la ridicarea, morală socială și economică a păturii țărănești, fiind convinsă că prin aceasta servesc o cauză dreaptă și sfântă—*înălțarea și întărirea neamului și a patriei străbune.*

Aceasta e dovada cea mai vie că servitorii altarului din

această lature sunt gata să urmeze tot sfatul bun și îndemnul prielnic ce va porni din partea P. S. Voastre. Și în această privință drumul e deja croit de cei doi luminați predecesori ai P. S. Voastre. El trebuie continuat pe noi cărări mai luminoase și potrivite cu nevoile de tot felul ce ne năpădesc dinnăuntru și dinafară.

Credincioșii acestei lature sunt obicinuiți să vadă pornind dela acest străvechiu scaun, numai lumină, îndemn la muncă pe orice țărâm, ajutor și stat priincios oricărei nevoi trupești și sufletești.

Dorința noastră este ca și deacum înainte toate acestea să prisosească tot mai mult spre bucuria și mângâierea tuturor!

Cu energia cu care Dumnezeu V'a înzestrat și pe care a recunoscut-o aici unul dintre cei mai distinși sfetnici ai tronului român; experiența și munca desfășurată pe teren literar, bisericesc și educativ sunt garanții sigure că așteptările noastre vor fi încununare în succes.

Termin P. S. Stăpâne, rugându-vă să primiți prin mine, smeritul sfetnic al P. S. Voastre, din partea clerului oltean, sentimentele sale de fiască supunere, nețârmurit devotament și adâncă stimă, rugând pe Dumnezeu să vă dăruiască mulți ani spre a putea păstori cu vrednicie și cinste turma încredințată spre pășunea cea bună și hrânitoare de suflet!

III.

La înmormântarea mult regretatului Dr. Ioan Cornoiu, decanul facultăței noastre de teologie, D-nul Dumitru I. Nistor, președintele Societății studenților în teologie a spus următoarele:

Intristată adunare,

Câtă vreme mai avem un părinte purtător de grije, în ceruri, nu credeam că soarta, păgâna soartă poate să fie așa de crudă, așa de neîndurată, încât să facă din mine, panegiristul slab și neputincios, eri, al unuia, astăzi, al altuia dintre profesorii noștri cei mai iubiți și stimați, cari

au propovăduit, cu cinste pentru Sfânta noastră Biserică, lumina Creștinismului de pe catedra Facultății de Teologie, să facă tocmai din mine, dintr'un suflet sfărâmat și amar, care nu-și află alinare, mângâere decât în zimbetul și vorba dulce cu care îmi împărtășia slaturile lui de părinte sufletesc prea iubitul nostru fost profesor și decan **Ioan Cornoiu**; să facă zic, tocmai din mine, *cel nemângăiat* de pierderea celui mai iubit profesor, mângâetorul de azi al Domniilor Voastre.

O, soartă nemiloasă ce-ți râzi de suferință, până când vei încercă încă răbdarea-mi cea de mult sleită? Până când mă vei mai imbiea cu acest pahar al durerosului rost, ce cu vitregie m'ai ursit să'l trăesc?

—Ieri alaltaieri, după un vânt de primăvară—o scurtă suferință și pământul se deschise ca să primească la sânu-i, pe răposatul Erbiceanu sluga bătrână și credincioasă a instituțiilor noastre teologice. Suflet mare, ce abia mai târa după sine un trup îmbătrânit și istovit, dar el ne părăsi la o vârstă destul de înaintată, dupăce *demult avusese fericirea să-și încheie neobosita și rodnică-i activitate de dascăl* al Facultății noastre.

Azi o lovitură de trăsnet isbește un stejar vâjos, în puterea vârstei încă, și cu iuteala fulgerului îl doboară la pământ. Profesorul activ, decanul, conducătorul energic, stegarul mândru al Facultății noastre, atins pe neașteptate, de suflul rece ca de ghiață al morții nemiloase, ne-a părăsit fără de vreme.

Părcă-l văd pășind încet și măsurat în urma cosciugului răposatului Erbiceanu, dând în numele Facultății pe care cu atâta demnitate o reprezintă, onorurile cuvenite unui venerabil bătrân ce nu mai putea să întârzie mult, printre noi.

Par'că-l văd, pe stradă, acasă, în pragul ușii, întâmpinându-te cu zâmbetul pe buze.

Par'că-l văd pe catedră, în mijlocul nostru, rostind încet și rar prelegerile sale de teolog și om încercat. Cui i-ar fi trecut prin minte atunci, că mult regretatul nostru Decan, încă destul de puternic la trup și la minte, în curând, *și cu grabă* ne va chema să-l conducem spre aceleași fericite câmpuri ale dreptilor?

O, soartă crudă, până când ne vom tot plecã răsămându-ne, sub loviturile tale? Până când vei mai încerca oare văduvita noastră Facultate cu loviturile tale?

Și revolta fãpturei noastre omenești ar fi firească, dacã, sub acea *soartã păgânã*, noi n'am descoperi *voiuța lui Dumnezeu*, Pãrintele nostru ceresc, care ne trimite și această dureroasă încercare, cã scris este în Cartea Sfântã cã: «Dumnezeu pre cei-ce'i iubește îi și ceartã», dacã n'am aveã zic, pilda rãbdãrii unicolui sãu Fiu, Mântuitorul nostru, Cela ce în toatã vremea și în tot ceasul, întãrindu-ne sufletul, potolește furtunã mãnicii stãrnitã de durere și ne aduce aminte cuvântul Psalmistului, ce zice: «*Nãdãrdui-a sufletul meu spre Domnul; au perde va Domnul pre cel ce se crede în El?*»

Intristatã adunare,

Cum voiu îndrãzni sã încerc mãcar a zugrãvi acum, cu vorbe, figura mãreațã a aceluia care, *abiu m'am obicinuit a crede*, cã într'adevãr ne pãrãsește, cu toate cã noi, niciodatã n'am fi consimțit la una ca aceasta; A aceluia, cãruia noi cu dragã inimã, i-am fi dãruit, ca sã Intrebuințez cuvintele Sf. Grigorie la moartea prietenului sãu Vasilie, dacã ar fi fost posibil, din zilele, din anii, din vieața noastră, numai și numai ca el sã nu ne pãrãseascã, ci sã rãmânã și mai departe, în mijlocul nostru, Profesorul și Decanul nostru.

Tineri seminaristi și iubiți colegi,

Cu culoarea sãngelui aș vreã sã aștern în această clipã scumpã, imaginea lui pe câmpul albastru, ca de cer senin al amintirilor voastre duioase de tineri;

Cu parã de foc aș vreã sã scriu azi, numele lui, în inima voastrã, ca niciodatã, nimenea și nimic sã nu vã poatã rãpi din inimile voastre, amintirea pioasã a iubitului nostru Profesor, acesta fiind singurul prinos de recunoștințã adãncã și sincerã, ce puteã-vom sã mai aducem în viitor, celui ce ne pãrãsește azi.

Nu aș vreã sã deștept acum în mintea voastrã, amintirea chipului blãnd și afabil al Profesorului de pe catedrã, care, adeseori știã sã ne *dojeneascã totuși destul de*

aspru, «când vedeă, cum zice Dumnezeescul Pavel, că nu calcăm drept, pe cărările Domnului». Nu aş vrea să vă amintesc acum, icoana aceuia, care cu suflet, cu tragere de inimă a muncit până la ceasul morţii, sacrificându-şi totul, vieaţa chiar, pentru cultura şi educaţia prezentului şi viitorului nostru Cler; dar nu despre acestea vreau să vă amintesc acum;

Nu. Cu acest privilegiu un lucru ţin să v'amintesc şi a-
nume: *Obârşia celei mai umile clase, din care preă iubitul nostru Ioan Cornoiu pornind, ajunse culmea cea mai înaltă a demnităţii omeneşti pe drumul cărturăriei ce apucase.*

Inchipuţi-vă acum, în mintea voastră, pe «*Iancu*» fiul lui Moş Petrache Cornoiu, din Târgul-Jiu, om sărac, lipit pământului—cum zice românul.—

Inchipuţi-vă pe fiul acestuia în pitorescul port naţional al locului, în opinci şi cu disagi la spinare, plecând, după ce şi petrecuse primii ani ai copilăriei în preajma Monastirii Lainici, sub paza vrednicului protosinghel Ierodion, unde şi începû întâiu să slovească pe Psaltire, ca pe vremi; închipuţi-vă zic pe Iancu, după ce terminase şi şcoala primară din oraşul natal, plecând pe jos din Târgu-Jiului, la Seminarul din Râmnicul-Vâlci, tot din îndemnul protosinghelului, care descoperise în el calităţi reale de viitor bun cleric. Urmăriţi-l, mai departe în sboru-i semeţ, pe la Seminarul superior din Bucureşti, apoi la Facultatea Teologică din Cernăuţi. Intors în Ţară cu titlul de *doctor*, iată-l în 1885 Profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti, din nou înfiinţată. Iată-l apoi muncind neîntrerupt aproape 30 de ani, ca Profesor, iar dela Ianuarie incoace şi ca Decan al Facultăţii noastre.

Tineri seminarişti şi iubiţi colegi,

Luaţi seama la scara socială pe care a urcat-o şi vedeţi *cum vlagă neamului nostru se ridică de jos în sus, pornind dela clasa cea mai obidită, şi înselegeţi că, nu numai în trecut, ci şi azi şi'n viitor, la noi, cari nu avem tradiţii sociale, tradiţii de cultură, mântuirea Bisericii şi Neamului nu vor putea să plece decât tol de jos, tol dia acel imens rezervor de forţe neîncercate, promovate însă ca şi în trecut, de inimile alese, caritabile ale adevăraţilor, Patrioţi cari, de mult au înţeles aceasta.*

Tineri seminariști și studenți,

În dureroasa clipă a despărțirii noastre în această apoteză, pe care nu eu, *ci el singur și-a făcut-o* fiind încă în viață, în această apoteză *vreau* să rămână în mintea voastră, icoana cea mai de pe urmă a mult regretatului nostru Profesor și ori de câte ori vă veți simți săraci și părăsiți, slabi și fără de ajutor, evocați memoria lui Ioan Cornoiu, și amintirea lui va întări în voi încrederea de sine, dându-vă noi puteri de muncă, noi speranțe.

Colegi,

Aduceți-vă pururea aminte chipul senin, vecinic gata să zâmbescă al acestui teolog cu adevărat, *născut, nu făcut*, care pân' în ultimul moment ne împărtășiă, odată cu frumoasele-i prelegeri, iubirea lui nețărmuită, sufletul lui, viața lui, așteptând aproape conștient, tristul, fatalul desnodământ, dar ținând să se stingă la postul de onoare al datoriei, ca un adevărat ostaș al lui Hristos.

Aduceți-vă pururea aminte de teologul care înțelesese așa de bine rostul nostru și al Teologiei pusă în serviciul neamului nostru.

Aduceți-vă aminte mai vârtos pe sămănătorul de pace din vremile tulburi ale vieții noastre.

În această aureolă îmbrăcați, vă conjur Colegi, icoana din urmă a Profesorului care atât ne a iubit încât mai înainte de a se despărți de catedră și de noi, ne dăruie modesta-i bibliotecă, pentruca să ne fie la îndemână, ori decâteori sufletul nostru, însetat ar dori să-și capete duhovniceasca hrană din Sfintele Cărți.

Preoți și popor, luați-vă rămas bun dela cel ce cu o *mână de fier* a condus, mai bine de 25 de ani, sub doi Mitropoliți de bun renume în Istoria noastră bisericească și națională, destinele Eparhiei Ungro-Vlahiei.

Luați-vă rămas bun dela acela ce, întâiu, a întocmit în anul 1893, o lege a clerului mirean. Luați-vă rămas bun dela acela care, atunci când timpul și multiplele-i ocupații li îngăduiau, nu pregetă de a vă trimite prin *Revista Ortodoxă* multe sfaturi bune și de folos, care saluta, acum de curând, cu atâtă entuziasm și cu un patriotism așa de luminat și sincer, apariția, pe câmpul nostru teologic, a

Și acum, când el ne-a părăsit să nu-l mai plângem în zadar pre el, *cel ce de mult își pusese nădejdea în Domnul, că nu va pierde Domnul pre cel ce nădăjduște în El.*

Ci mai vartos să ne plângem pe noi, cei ce am rămas încă cu un sfătuitor și sprijinitor mai puțin.

Să plângem Biserica îndoliată care rămâne de aci 'ncolo încă cu un vrednic luptător și apărător mai puțin.

Plângeți instituțiile văduvite, care sub mâna și cuvântul lui își vedeau viitorul surâzându-le ca și conducătorul lor.

Plângeți studenți și amici pierderea celui mai iubit Profesor și amic al vostru.

Iar tu fericitul suflet al celui ce în această lume, lupta cea bună a luptat, credința ai păzit și calea —rostul— și-au plinit înalță-te în pace spre Dreptul Judecător dela care-ți vei primi cununa răsplătirii faptelor tale bune, după cuvântul aceluiaș Dumnezeesc Apostol Pavel, așa de mult iubit de tine în viață.

Odihnește-te în pace suflet fericit că Vecinică fi-va po-
menirea numelui tău în cartea Neamului pe care l-ai slu-
jit cu credință, cu dragoste, cu desăvârșită abnegație.

Fie-i țărâna ușoară și eternă fie-i memoria.

IV.

Oratoria bisericească sub toate formele iă la noi o dezvoltare din cele mai îmbucurătoare. Preoții noștri rostesc cuvântări frumoase în biserică și în afară de biserică. În zilele din urmă, când oștirea noastră a părăsit cazarmele și orașele, preoții noștri, după ce s'au rugat lui Dumnezeu pentru biruința ei, au ținut și cuvântări mișcătoare până la lacrimi. Preoții noștri sunt adânc convinși, că predica între altele e cel mai puternic mijloc în serviciul datoriei.

Dar despre aceasta mai amănunțit cu altă ocaziune.

Cultul în genere și cultul creștin

(Urm. și sfârșit. Vezi «Bis. Ort. Rom.», An. XXXVI, No 8)

În creștinism s'a desăvârșit toată natura și ființa cultului religios. Aci s'a imprimat cultului adevăratul caracter pe care trebuie să-l aibă, pentru ca să poată, în adevăr, stabili și arăta adevărata legătură și raport al omului cu Dumnezeu. Aci s'a imprimat cultului adevăratul caracter spiritual, și omul a ajuns, prin cult, să *se închine lui Dumnezeu cu Duhul și Adevărul*.

În acest sens și ținându-se seama de revelațiunea dumnezeiască despre natura cultului creștin, s'au alcătuit toate părțile sale latreutice. S'a ținut seamă de natura credinței creștine; și astfel s'a orânduit așa fel părțile cultului creștin, ca, prin el, credincioșii să-și manifeste credința lor *curată și sfântă*, iar cultul ce o întrupează, să fie pentru credincioși comunicare spirituală cu Dumnezeu, pentruca ei să se facă părtași darurilor dumnezeiești, și să dobândească renașterea morală și mântuirea.

Imprimând acest caracter cultului, biserica creștină a urmat conform revelațiunii dumnezeiești, și a adus la îndeplinire tot ce Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos a poruncit și a orânduit cu privire la cult. Biserica a păstrat cuvântul dumnezeesc, coprins în tradițiunea apos-

tolică și l-a păstrat cu sfințenie; căci n'a introdus în el nimic, care să nu fi fost orânduit sau practicat de Domnul și Apostoli. N'a introdus nimic care să fie în atingere sau să se împotrivească celor coprinse în această tradițiune păstrată și respectată cu atâta pietate și sfințenie.

Tot dar ceeace Domnul și Mântuitorul nostru a poruncit și a învățat pre sfinții săi Apostoli și ucenici *ca să se facă și să se păstreze* în cultul și închinarea către Dumnezeu, de către cei ce vor crede în El, toate acestea, astfel s'au păstrat și astfel s'au orânduit în cultul creștin de către Biserică. Și toate s'au orânduit în el astfel, ca cultul să fie și să reprezinte, ca și credința creștină, adevărata legătură și raport al creștinului cu Dumnezeu.

Dar este oare nevoie de probe prin care să se adevărească și să se invedereze că Mântuitorul însuși a orânduit toate cele privitoare pe elementele constitutive ale cultului, și că El a învățat pre sfinții săi Apostoli tot adevărul lucrurilor ?

Probele sunt la îndemână pentru fiecare. Ele sunt multe și de cea mai înaltă autoritate; căci sunt coprinse în însăși istoria evanghelică.

Cine poate tăgădui că Mântuitorul însuși a orânduit Taina dumnezeieștii Eucharistii ? Au nu ne spun evangheliștii în cor, că însuși Iisus Christos așezând Taina și instituind Misterul, a poruncit sfinților săi Apostoli *să l săvârșiască și ei*; și le-a poruncit să facă aceasta, nu numai spre aducerea aminte *despre El, și jertfa ce El a adus-o pentru a mântui lumea, ci și pentru împărlășirea simțită a darului dumnezeesc ce se comunică credincioșilor prin această taină* ? Marturiile și mărturisirile evanghelice sunt de lață. Ele se pot citi în întregul lor, chiar și de necredincioși. Și dacă cineva se mai îndoește încă, n'are decât să privească practicarea și săvârșirea acestui mister în toate bisericile creștine, dela început până în ziua

de astăzi. Iar cel ce își va da osteneală să deschidă paginile studiului liturgic al sf. ierurgii creștine, va vedea că *sf. liturghie este centrul tuturilor.*

Dar istoria evanghelică confirmă, din toate punctele de privire și în totul adevărul lucrurilor. Sunt multe și ne-numărate locurile din cari se invederează că Domnul a așezat și a binecuvântat cultul.

Astfel: Aci vedem că Mântuitorul, nu numai îngăduie și primește, dar chiar aprobă *cultul Mariei Magdalena către El.* Domnul spune tuturilor cu glas mare și împraștie astfel toată nedomirirea. Cu această ocaziune El zice lui Simon, în a căruia casă se află: «*Se iartă ei păcatele cele multe; că a iubit mult. «Iar cui se iartă puțin, iubește mai puțin».* Și către femeie adresându-se a zis: «*Iartă-ți-se ție păcatele tale ¹⁾*». Iată ce ne învață Mântuitorul că putem dobândi prin cultul adus *cu credință curată și iubire către Dumnezeu.*

Apoi tot din istoria evanghelică aflăm că Mântuitorul, în timpul cât a predicat evangheliul mântuirii, a luat parte în Sinagoge Iudaice la cultul și ceremoniile Iudeilor ²⁾.

Din această participare, rezultă, precum deja s'a arătat că Mântuitorul n'a dezaprobat cultul, ca manifestare externă a credinței și a conștiinței religioase a credincioșilor, ci din contră, l-a aprobat.

Dar Mântuitorul luând parte la cult, și El însuși săvârșind acte ale cultului, vedem că le-a săvârșit în spiritul învățaturii evanghelice. El a spiritualizat cu desăvârșire tot coprintul și tot înțelesul său. L-a făcut cult rațional, demn de om și i-a dat toată tăria și puterea de învățatură și pătrundere sufletească. El l-a consfințit cu putere dumnezească, ca, prin cult, noi credincioșii să ne întărim în

¹⁾ Comp. Luca VII, 47-48.

²⁾ Comp. Math. IV, 23; IX, 35; XIII, 54 și alte locuri dela evang. Marcu, Luca și Ioan.

credință și prin el să ne facem părtași darurilor dumnezeiești spre a noastră mântuire.

Apoi din Faptele Apostolilor aflăm că cei ce au crezut în Iisus Christos, la cuvintele și predica Apostolilor despre mântuire, și au format prima biserică creștină în Ierusalim, *ei aveau timpuri hotărâte pentru cult*. Cine îi învăță și cine îi povățuia la aceasta, dacă nu Apostolii, cari și ei însuși mergeau și se rugau în templul din Ierusalim. Aci se zice: «Credincioșii erau așteptând *întru învățătura Apostolilor, și întru împărtășire, și întru frângerea pâinei și întru rugăciune* ¹⁾».

Locurile din scrierile Noului Testament în care se vorbește despre cultul creștin sunt multe. Din citirea și interpretarea lor dreaptă și adevărată, reese că el are așezarea sa dela Insuși Mântuitorul și sfinții Apostoli, cari s'au rugat, au priveghiat, au săvârșit acte ale cultului, și au învățat și pe credincioși a face astfel ²⁾.

* * *

Din toate aceste locuri și altele multe ale Noului Testament, unde se vorbește despre cult, bine înțeles despre cultul creștin în sensul învățături și al credinței noastre, ne încredințăm despre natura și ființa cultului creștin.

Dela Domnul prin sfinții Apostoli, cultul dobândind așezare în Biserica Creștină, sfinții părinți următori ai Apostolilor și în deosebi, cei din primele veacuri, au ținut cu sfințenie la tradițiunea apostolică și l-au practicat și transmis posterității *cu toată sfințenia în toată puritatea sa*. Iar din mărturisirile lor despre cult rezultă, că *rugă-*

¹⁾ Comp. Faptele Apostolilor II, 42, comp. și 46.

²⁾ Comp. Matr. XXVI, 26 și următ. 30, 39, 42, comp. și locurile paralele, Ioan XVII, 1 și următ. Fapt. Ap. I, 14, 24; III, I; VI, 4, 6; XIII, 2, 3, și alté multe locuri, comp. și Iacov V. 14.

ciunea, cîntarea cuvîntului dumnezeesc, cîntarea psalmilor și a imnelor duhovnicești, predica și săvârșirea misterului sfîntei euharistii, erau nedespărțite una de alta și formau partea esențială a cultului creștin, chiar din timpurile Apostolilor.

Din aceste mărturii ale sfinților părinți mai aflăm, că tot în timpurile Apostolilor s'a adăugat cultului multe părți, ca slujbe sfinte; toate cu așezare divină și apostolică, ca prin ele să se comunice credincioșilor darurile divine și mîntuirea. Din mărturiile lor ne convingem despre origina divină și apostolică a cultului creștin în punctele sale principale și esențiale, cari s'au păstrat toate aceleași în decursul veacurilor și se strevăd pînă în ziua de astăzi în cultul Bisericii creștine, în Biserica care a păstrat cu sfințenie tradițiunea apostolică.

Netăgăduit însă este și faptul că în timpurile apostolice și în decursul celor trei dintăi veacuri, cultul creștin, de sigur nu aveă acea maiestate, strălucire, extindere și orînduială, pe care o are astăzi. Dar aceasta se atribue nevoilor și timpurilor grele de prigonire ce a îndurat Biserica lui Iisus Christos în decursul celor trei dintăiu veacuri.

Cu veacul al patrulea și în deosebi dela timpurile marelui Constantin, lucrurile se schimbă. De atunci de cînd Biserica și credința creștină dobîndește libertate și este luată sub protecțiunea împăraților, căci ei însuși încep toți a fi creștini, pentru Biserică se începe o nouă eră, o nouă viață. Dela această epocă încep a se arătă acei mari dascăli și părinți bisericești plini de râvnă dumnezească și căldura credinței, cari pe lângă expunerea, explicarea și apărarea învățăturai de credință, se ocup și de înfrumusețarea cultului bisericesc. De atunci încep a se arătă imnografi bisericești, cari cînt în tot felul și chipul adevărrurile sfinte ale credinței; iar imnele lor fiind primite de Biserică, înfrumusețază cultul și sunt cîntate de credincioși

cu toată pietatea, *ca cea mai frumoasă explicație a credinței.*

Dela această epocă toate iau sborul lor natural spre a întări pe credincioși în credință și viață pioasă și religioasă. Se înființează sărbătorile ca zile strălucite de comemorare, spre a fi întru eternă amintire în viața religioasă a credincioșilor faptele din viața Mântuitorului, a sfinților Apostoli și prăznuirea tuturor celor ce au luptat și au suferit moartea pentru credința în Iisus Christos. Iar toată această dezvoltare și înfrumusețare a cultului, s'a făcut după chipul și asemănarea primordială a așezărilor și tradițiunei apostolice, care se păstră cu toată sfințenia și pietatea. Și astfel cultul, întru toate și în toate părțile sale, fiind așezare și orânduire dumnezească, a dobândit și *caracter dogmatic*; prin hotăririle și dispozițiunile luate de sfinții părinți ai bisericei, în sinoadele ecumenice și locale, pe baza tradițiunei apostolice și bisericesti păstrate cu sfințenie de Biserică.

Astfel s'a așezat și s'a consfințit sfânta și dumnezeiască liturghie; astfel s'au determinat sfintele mistere cu formele lor liturgice și în genere slujbele dumnezeesti prescriindu-se și hotărîndu-se părțile și elementele lor constitutive, cari se reclamă neapărat întru săvârșirea lor. S'a determinat ce sunt și din ce constau. S'a hotărît persoanele liturgice, timpul, locul și tot ce alcătuește esența fondul și forma lor religioasă, ca ele să satisfacă și să atingă scopul pentru care sunt orânduite, adică *legătura spirituală și comunicarea tainică a omului cu Dumnezeu.*

* * *

Când astfel este și astfel se prezintă cultul Bisericei Creștine, putem, cu îndrăzneală, pe baza acestor premise, să afirmăm și să spunem tuturor cu curagiu, că cultul sfintei noastre Biserici creștine ortodoxe a Răsăritului, nu nu-

mai că are începutul și așezarea sa dela Insuși Mântuitorul și sfinții săi Apostoli, dar el poartă caracterul *originalității și al curățeniei*, în toate punctele și elementele sale principale și constitutive. Toată dezvoltarea și amplificarea ce i s'a făcut, toate sunt în spiritul sf. Scripturi și al Tradițiunii Apostolice și bisericești.

Așa încât întreagă această dezvoltare, nu numai că nu este streină de Biserică și învățatura de credință, dar este cea mai frumoasă, cea mai clară și cea mai potrivită explicare a părților și orânduelilor ce coprinde și reprezintă cultul. Apoi ea s'a făcut în mod cu totul minunat și purura demn de amintire. Ea este produsul celei mai desăvârșite credințe. Este produsul entuziasmului religios, produsul pietății și al religiosității acelor bărbați mari și sfinți cari s'au devotat cu trupul și sufletul religiunii creștine și Bisericii lui Isus Christos. Este produsul acelor spirite mari și pioase, cari pătrunse de adevărurile sfintei credințe ce o aveau în sufletul lor, în modul cel mai dășăvârșit, negreșit pecăt este de posibil muritorilor, ei, încălziți de entuziasmul credinței s'au ridicat cu gândirile și cugetările lor în cele mai înalte și curate sfere, și au unit astfel cunoștința cu experiența, teoria cu practică și toată arta umană și filozofia cu adevărurile religioase ale credinței și au pus poezia și artele frumoase în serviciul religiunii creștine. În entuziasmul lor religios au unit tot ce este bun și de folos, cu tot ce este frumos și plăcut omului în viața aceasta. Cu un cuvânt: *Ei au unit toată știința umană și toată experiența veacurilor, cu descoperirea dumnezească*, cu o râvnă sacră care nu se poate descri, și fructul acesta al credinței și al pietății lor, l'au adus în Biserică, înaintea lui Dumnezeu, ca prinosul cel mai curat și bine plăcut lui Dumnezeu, și Biserică lui Isus Christos l'a primit, ca prin el să împodobească cultul, și să facă astfel vie și lucrătoare în sufletele credincioșilor sfânta învățată a credinței.

*
* * *

Astfel a luat naștere și s'a dezvoltat întregul edificiu al ritualului. Astfel s'au îmbrăcat și împodobit toate sfințele noastre slujbe bisericești cu acele mărețe, sublime și înălțătoare cântări, cari sunt, precum s'a arătat, cea mai frumoasă explicație a tuturilor celor ce cuprinde fiecare sf. slujbă și a învățătorei sfintei noastre credințe.

Dar pentru că în această întreagă dezvoltare a cultului, nu s'a derogat întru nimic dela natura sa primordială, ci i s'a păstrat întru toate caracterul său adevărat și toată spiritualitatea, pentru aceea cultul sfintei noastre Biserici poartă originalitatea și caracterul pe care l'a avut cultul creștin dela început, și reprezintă astfel adevăratul cult al Bisericii lui Iisus Christos.

Acest mare adevăr istoric îl explică în mod magistral și foarte lămurit fericitul Patriarh Ecumenic Ieremia al II în corespondența sa cu iluștri profesori ai universității din Tubingen, atunci când Protestanții, prin aceștia voiau a se uni cu sfânta noastră Biserică ¹⁾.

*
* * *

Astfel și cu acest sens se prezintă cultul în sfânta noastră Biserică creștină; iar toate părțile sale, sfințele mistere ale credinței și în genere toate actele liturgice, teleturgice și toate ierurgiile bisericești, servesc a întrupa și a învedera tuturilor această credință.

O cunoștință specială a sa, care nu se poate avea decât din cunoștința tuturilor sfințelor slujbe, ce compun întregul edificiu al cultului Bisericii creștine, trebuie făcută de Biserică, negreșit pe baza științei teologice și a teologiei practice; care se ocupă cu tot ce se referă la cult și tot

¹⁾ Comp. această coresp. în Turco-Grecia pag. 464 și următ.

ce se săvârșește în Biserică prin diferitele ierurgii bisericești. Aci într'un singur articol de revistă, n'am urmărit alt scop, decât de a arăta, ce este și din ce constă cultul. Cum se prezintă. Ce reprezintă și ce scop are în sfânta noastră religione și în Biserică. N'am urmărit alt scop decât a da o îndrumare sigură pentru urmărirea și cunoștința desăvârșită a lucrurilor, ca astfel toți aceia cari vor voi să cunoască tot ce privesște și se referă la cultul Bisericii creștine, să aibă un punct de plecare sigur. Să poată cunoaște dela început cum trebuie a fi privit cultul, ca astfel, unii, clerici să știe cum să-l explice credincioșilor; iar ceilalți, credincioși luând parte la sfintele slujbe ce compun cultul, să știe cum să-l crează și să-l mărturisească, ca astfel să se poată edifica prin el în viața lor pioasă și religioasă.

Acesta a fost scopul pentru care am scris aceste rânduri despre cult în genere în religione, și despre cultul creștin în Biserica lui Iisus Christos, și am insistat în deosebi asupra cultului sfintei noastre Biserici creștine Ortodoxe.

* * *

Acum pentru a încheia acest studiu socotesc necesar a adăoga încă câteva cuvinte asupra însemnătății ce s'a dat unor anumite părți ale cultului.

În cultul sfintei noastre Biserici se observă anume sfinte slujbe cari sunt, precum am văzut, rădicate mai presus de celelalte și sunt socotite și crezute ca *taine sfinte și mistere ale credinței*, cum sunt cele șapte sfinte mistere dar fără, însă ca aceasta să micșoreze ceva din însemnătatea și necesitatea tuturilor celorlalte sfinte slujbe și ierurgii bisericești.

Se mai observă încă că din toate sfintele slujbe, mistere și ierurgii bisericești, o deosebită însemnătate și proe-

minență o are o anumită slujbă și parte a cultului creștin. Această parte constă din săvârșirea misterului sfintei și dumnezeiește Evharistii.

* Această sfântă slujbă și parte a cultului, este cultul prin excelență (per excellentiam, κατ' ἐξοχήν), cum spun sfinții părinți ai Bisericii. Este centrul cultului sfintei noastre Biserici, centru pe lângă care se învârtesc, și dela care par a se inspira în formă și fond toate sfintele slujbe și ceremonii bisericesti, dintre cari unele servesc ca introducțiuni și pregătiri, iar altele ca incheeri.

Pentru aceasta săvârșirea acestui sfânt mister se numește în deosebi, prin excelență, ca să zic astfel, cu numele de liturgie, în raport către toate celelalte sfinte mistere și față de toate slujbele și ceremoniile bisericesti, chiar și față de predică, fie că și acestea, săvârșindu-se pentru popor și pentru credincioși, după o însemnare mai largă a cuvântului, precum ne învață sfântul Apostol Pavel, se poate numi și ele liturgii ¹⁾.

De asemenea, părți esențiale ale cultului sfintei noastre Biserici, sunt și celelalte sfinte mistere, cari împreună cu misterul sfintei Evharistii, sunt dogme ale sfintei credințe a Bisericii noastre creștine Ortodoxe a Răsăritului.

Sunt socotite astfel căci toate aceste sfinte mistere s'au așezat de Domnul și sfinții săi Apostoli, pe deoparte pentru ca să ne aducem aminte de nemărginita iubire dumnezească pentru neamul omenesc, să ne aducem pururea aminte de pogorământul dumnezeesc, ca însuși Fiul și cuvântul lui Dumnezeu să se întrupeze și să se salașluiască între noi, ca astfel să aducă pe om iarăș la Dumnezeu. Dar în acelaș timp sfintele mistere sunt semnele văzute prin care să întreține legătura iubirei între Dumnezeu și

¹⁾ Comp. Epistola către Romani XV, 16, 27. II Corint. IX, 12 și alte locuri.

credincioși, comunicându-se prin ele credincioșilor darul dumnezeesc, mila, iubirea sa și mântuirea.

Astfel sfintele mistere și în genere toate sfintele slujbe, sunt semnul caracteristic al Bisericii creștine. Ele toate deosebit de faptul că întreține și invederează legătura tainică a credincioșilor cu Dumnezeu, dar ele sunt în acelaș timp semnul văzut care întreține între credincioși, pietatea și religiozitatea, ca astlel toți, ca un singur om să se împărtășească prin ele de darurile dumnezeesti, și să se adape dela acelaș isvor al milei și harului dumnezeesc care lucrează prin ele.

Sfintele mistere și slujbe bisericești sunt astlel indispensabile pentru ființarea unei Biserici, și pentru aceea Mântuitorul și sfinții Apostoli, nu numai că le-au așezat și binecuvântat, dar au poruncit ca ele să se săvârșească în Biserică, ca prin ele să știe tot credinciosul și să se încredințeze, că este în legătură tainică și spirituală cu Dumnezeu și se învrednicește de darul, sfințenia și mântuirea. Să se încredințeze de nevoea pe care o are de a stă pururea în această legătură cu Dumnezeu, împărtășindu-se de darurile sale, la care el însuși contribuie de bună voe, conștient, din convingere și cu cuget curat.

Necesitatea sfintelor mistere în Biserica creștină foarte minunat o descrie sfântul Ioan Gură de aur în una din omiliile sale asupra Evangheliei dela Matei ¹⁾.

El zice: «Domnul nostru Iisus nu ne a învățat și nu ne-a dat nimic simțibil (αισθητόν); dar el în lucrurile cele ce cad sub simțuri (αισθητά) ne-a dat toate cele înțelegătoare (άννοητά) ²⁾. Astfel, în taina Botezului, prin lucru simțibil, prin apă, se dă darul, cel ce este mai presus

¹⁾ Comp. omilia 82 la Mathei.

²⁾ Am tradus cuv. original νοητόν, cu înțelegător, fiindcă acest termen este admis în limba bisericească. La rugăciuni se zice înțelegătorul său jertfelnic.

«de simțuri, darul cel înțelegător (νοητόν) și se săvârșește
«astfel renașterea prin darul dumnezeesc. Acestea s'au o-
«rânduit astfel pentru neputința noastră; că de am fi fost
«fără de trup, atunci în mod nesimțibil și înțelegător
«(νοητόν), ne-ar fi dat, și am fi primit darurile sale, de-a
«dreptul; dar pentru că purtăm trup simțibil, de aceea
«prin cele ce cad sub simțuri, ne împărtășim de darurile
«sale spirituale și înțelegătoare».

Iată ce este și cum se prezintă cultul în sfânta noastră
Biserică. Aceasta este însemnătatea, și astfel explică sfinții
părinți necesitatea și puterea sa tainică asupra vieții pioase
a credincioșilor. Pentru aceasta a luat acea dezvoltare care
îmbracă întregul edificiu al credinței creștine, și este cu
acest caracter singular numai în Biserica creștină Ortodoxă
a răsăritului.

Dr. Drag. Demetrescu.

Congresul Profesorilor de Științe religioase.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXVII No. 3).

În deobște și în cel mai bun caz, rugăciunea se zice de către unul din școlari, cu rândul, în momentul când profesorul a intrat în clasă, stând cu toții în picioare, îndreptați cu fața spre răsărit. Și în acest caz însă, am văzut elevi cari caută cu mâna prin bancă, alții stau cu mâna în pozunar ori la spate, alții caută prin cărți ori își adună creionul de pe jos etc. Am văzut și profesori cari, în timpul rugăciunii, stau cu mâna în pozunarul pantalonilor ori cu mâna la spate, sau își răsucesc mustața ori se fac că caută prin catalog etc., așa că numai cu gândul la rugăciune nu sunt.

Incheind aceste observațiuni, cred că este bine—cel puțin din punctul de vedere al uniformității—*a se stabili*:

a. *Când să se zică rugăciunea?* Asupra acestui punct, părerea mea este ca să se zică rugăciunea, de 4 ori; adică la fiecare intrare și ieșire din clasă; iar în ora profesorului de religie, se va face rugăciunea, la intrare și la ieșire, pentru sfințenia și solemnitatea studiului.

b. *Care sunt rugăciunile școlare:* În timpul anului, în intervalul dela Sf. Paști până la Înălțare, la intrare și ieșire, dimineața și seara; iar la internate și rugăciunile de seara și dimineața la scolare; la așezarea și scularea ¹⁾ dela masă?

c. *Care trebuie să fie pozițiunea profesorului și a școlari-*

¹⁾ Conform hotărârii congresului, Onor. Minister al Cultelor și Instr. cu ord. No. 91616 din 20 Februarie 1913, a comunicat școlilor secundare, care sunt rugăciunile școlare, punându-se în vedere diriginților de clasă să execute ordinul.

rilor, în timpul rugăciuni? Părerea mea în această privință este, ca atât profesorul cât și elevii să stea în picioare cu fața îndreptată spre sfânta icoană și cu brațele încrucișate, în poziție de rugăciune. Numai atunci școlarul nu va putea umbla prin cărți, bancă etc., sau va stă în altă pozițiune necuviincioasă; pentru că dacă atunci, când stăm de vorbă cu o persoană mai de seamă se cere să avem o pozițiune cuviincioasă; dar când stăm de vorbă cu Dumnezeu, cu atât mai mult, trebuie să deprindem pe școlari ca să aibă o ținută demnă și plină de respect.

* * *

7. *Metoda de predarea a studiilor religioase, în special, în școala secundară.*

La predarea altor studii din învățământul secundar, pentru fiecare obiect aproape, există o metodă unică de predare, care se explică în toate clasele, bine înțeles, potrivit cu gradul de dezvoltare al elevilor. Așa d. ex., istoria, se predă cam după aceeași metodă în toate clasele; geografia, matematica, limbile etc. În învățământul religios însă, nu este la fel. Aci avem studii: istorico-biblice, dogmatice, morale, de istoria bisericească generală și de istoria bisericii Românilor.

Pentru fiecare din aceste materii, trebuie o metodă specială, potrivit cu natura studiului, cu scopul ce se urmărește și cu vârsta școlariilor. De aceea și predarea metodică a învățământului religios este mai anevoioasă ca a celorlalte studii.

Luând de normă actuala programă de liceu, avem următoarele studii religioase:

Clasa I—II. Istoria Vechiului și Noului Testament.

- « III. Morala creștină.
- « IV. Dogmele religiunii creștine, misterele și noțiuni de liturgică.
- « V. Istoria Bisericii creștine și
- « VI. Istoria Bisericii Românilor.

Fiecare dintre aceste studii, firește, sunt în strânsă legătură între dănsese și se sprijină una pe alta; cu toate

acestea, pentru a putea fi predate metodic, profesorul va căuta să urmeze *calea, proprie fiecăreia* dintre ele. De aceea și noi vom arăta:

- A. Metoda de predare a Vechiului și Noului Testament.
- B. » » » » Moralei creștine.
- C. » » » » dogmelor, misterelor și liturgicii
- D. » » » » istoriei Bisericii creștine și a istoriei Bisericii Române.

Înainte însă de a începe această cale, trebuie să ne ocupăm mai întâi, cu partea esențială a învățământului religios, din punctul de vedere educativ, cu acea parte care formează *sâmburele educațiunii religioase a școlarilor—Rugăciunea*. Deci vom trata mai întâi:

8. Metoda de predare a Rugăciunilor.

Rugăciunea este partea cea mai însemnată din învățământul religios. Copilul, negreșit trebuie să se deprindă a se închina și a zice rugăciunile, acasă: seara și dimineața; iar la școală: la intrare și la ieșirea din clasă. Aceasta însă să o facă din *propria lui voință, din inimă și cu toată evlavie creștină*.

Rugăciunea ia naștere din sufletul creștinului. Toate celelalte discipline religioase influențează pe copil din afară înlăuntru; rugăciunea singură izvorește din inimă și se manifestă în exterior, pătrunzându-l și îmbărbătându-l în toate întreprinderile sale. De obicei, copilul a căpătat chiar din casa părintească, *dispoziția evlavioasă, de a se ruga*. În școală, profesorul va urmări să *desvolte și să aprindă mai mult acea dispozițiune, făcând-o statornică pentru toată viața lui*.

Prima cerință pedagogică, la predarea rugăciunilor, este ca, *copilul să înțeleagă rugăciunea*; căci înțelesul rugăciunii mișcă și încălzește sufletul copilului; pe când dimpotrivă rugăciunile învățate papagalicește, de rost, fără să le înțeleagă, aduc numai răceală și desgust.—Al doilea, la predarea și mai ales la practica rugăciunilor, se cere: *insuflire, evlavie, ordine trupească și atențiune încordată către Dumnezeu, părintele ceresc, căruia ne rugăm*.

I. Pregătirea. În cea d'întăia zi, când copilul a intrat în școala secundară, Profesorul de religie îl va cerceta mai întăiu ca să vadă: Cum împreună cele trei degete știute, pentru a'și face cruce? Cum își face semnul cruci?. Pentru ce se închină astfel, adică punându-și cele trei degete împreunate mai întăiu la frunte, apoi la pânțece, de aci la umărul drept și apoi la umărul stâng. Apoi se va interesa, ce rugăciuni știe copilul și cum le știe și apoi astfel cercetați și pregătiți, va proceda la predarea rugăciunilor școlare, din cursul secundar.

Cea dintăiu rugăciune de predat, în cursul secundar, este:
«Mărire Ție, Dumnezeu nostru, mărire Ție! Impărate
«ceresc, Mângâitorule, Duhul adevărului...»

II. Tratarea. Se va ceti odată rugăciunea de către Profesor și apoi de un elev mai bun. Apoi se va explica fiecare propozițiune a parte de către profesor (analiză), pe urmă se va lămuri înțelesul rugăciunii întregi (sinteză).

III. Asocierea. Se va compară înțelesul acestei rugăciuni, cu «Tatăl nostru» și cu alte rugăciuni știute de către școlari, arătându-se țelul ce urmăresc fiecare.

IV. Generalizarea. Se va scoate în relief, ideia fundamentală, care se cuprinde în această rugăciune.

V. Aplicarea. În școală, ca și în familie, copiii să se închine și să zică o rugăciune, ori de câte ori vor începe sau vor isprăvi o treabă, seara la culcare și dimineața la școlare. Numai atunci vor fi copiii cumiți și Dumnezeu va fi cu dânșii și-i va ascultă.

Deci copile: «Roagă-te lui Dumnezeu

«Și muncește tot mereu.

* * *

A. Metoda de predare a Vechiului și Noului Testament.

Cea întăiu cerință pentru o predare metodică a V. și N. Testament, este *intuițiunea*. Deci se va proceda dela lucruri cunoscute de școlari din școala primară la altele pe care le vor învăța în școala secundară. Intuițiunea este *directă* și *indirectă*. Pentru intuițiunea *directă* sunt necesare hărți și tablouri biblice, în ordinea succesivă și cro-

nologică a faptelor. Astfel de tablouri se găsesc la cântărea licee din țară, în ediție franceză; mai caracteristice sunt însă în ediție germană, ca de ex.: Anul bisericesc în tablouri, *Das Katholische Kirchenjahr in Bildern*, von Dr. Ulrich Schmidt. Cu vremea, de sigur, se vor înființa cinematografe cu tablouri fixe și mobile, ca în alte țări.

Ca intuiție *indirectă*, servește istorisirea diferitelor evenimente și caracterizarea principalelor personaje biblice. Copilul ascultă cu drag povestirea diferitelor fapte, numai povestirea să fie făcută cu atracțiune, însuflețire și interes. Folosindu-ne de această dispozițiune firească a copiilor, le vom povesti istorioare biblice și apoi — prin întrebări clare — vom căuta să reproducem bucată istorisită, cu ajutorul școlărilor.

Pe urmă se va pune și unul dintre elevi ca să citească bucată și pe carte, pentru a o prinde mai bine; iar profesorul va explica: cuvintele neînțelese, locuțiunile caracteristice, va scrie pe tablă localitățile și personagiile mai greu de ținut minte și chiar ideea generală caracteristică întregii lecții.

Din fiecare bucată biblică, se va căuta a scoate, prin întrebări meșteșugite, iconomia dumnezeiască de a întreține în lume, credința într'un singur Dumnezeu, și morala faptelor, cercetându-se și sufletul școlărilor (asociere): cum s'ar purta și ei în împrejurări similare ¹⁾.

În tratarea subiectelor biblice, profesorul se va sili, a schița și ilustra, mai ales figurile caracteristice, ca tipuri de viață religioasă morală, cum sunt: Avraam, Iacov, Iosif, Moisi, David, Solomon, Profeții; iar din N. Testament: Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Apostoli și mai ales persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Din aceste înfățișări, se vor scoate principalele însușiri caracteristice, din punctul de vedere religios moral (generalizarea); iar fiecare lecțiune — de se poate, — o va încheia cu o maximă de conduită pentru școlari (aplicare); așa după cum încheie Mântuitorul, mai toate pildele sale.

¹⁾ V. Didaktik und methodik katholischen religionslehre von I. N. Brunner. München 1898 p. 45.—Comp. *Protop. Simeon Popescu*. Catechetica adică m. todică specială a studiului religiunii. București. 1902.

Iată și o **lecțiune practică** de religione, pentru Clasa I secundară. **De ascultat:** *Invierea lui Lazăr*; iar **de predat:** *Intrarea trimisă a Mântuitorului în Ierusalim și curățirea templului.*

Profesorul va îngriji, mai înainte de a intra în clasă, ca să aibă la dispoziție: Harta locurilor sfinte, tablourile respective, cretă etc. Intrat în clasă, profesorul—după ce va așeză catalogul pe catedră—va stă în picioare, în fața elevilor și va zice (comanda): *Toți în picioare. Cu fața spre răsărit (icoană). Măinile strânse.* Acestea se pot înlocui după câteva lecțiuni, cu bătaia din palme de 2-3 ori. După aceea, așezându-se și el în pozițiune de rugăciune, va desemna pe unul dintre școlari să zică rugăciunea obișnuită, pe care va voi el, așa că toți elevii să fie pregătiți pentru rugăciune. La sfârșitul rugăciunii, când se zic cuvintele de încheiere: «In numele Tatălui»... sau: «Pentru rugăciunile, Sfinților, părinților», profesorul și elevii își fac cruce. Elevii se așază în bănci; iar profesorul se urcă pe catedră și înseamnă absențele, motivează absențele din trecut etc.

Trebuind să înceapă ascultarea, comandă: *Cărțile 'n bancă. Foi, creioane, totul în bancă. Măinele pe bancă, poziție de școlar.*

Profesorul trecând în fața școlarilor și stăpânind cu ochiul întreaga clasă, va începe *ascultarea*, prin întrebări ușoare și clare puse școlarilor, având răbdarea ca fiecare școlar să răspundă, cât se poate de clar și complet. Se va provoca și chestionă întreaga clasă—de se poate—notându-se în catalog fiecare elev, după răspunsurile date la întrebările făcute.

La ascultarea lecțiunii noastre: Invierea lui Lazăr, (25 m.) vom întreba: Cine a fost Lazăr? Unde trăia el? De ce oraș mare este aproape Vitania? Cu cine mai trăia el? Când și din ce pricină se ducea Iisus pe la Lazăr? Voi vă duceți la acei pe cari i iubiți?. Ce i s'a întâmplat lui Lazăr? Ce au făcut surorile lui, când Lazăr s'a îmbolnăvit? Voi ce-ați face când s'ar îmbolnăvi vre-un frate de al vostru? Unde eră Iisus pe când se îmbolnăvise Lazăr? E departe dela Vitania până dincolo de Iordan? la

uitați-vă pe hartă. Ce a zis Iisus către trimisul surorilor lui Lazăr? Când trece Iisus în Iudeia și se îndreptează spre Vitania? Ce fac surorile lui Lazăr, când află că vine Iisus? Vedeți ca și voi să ieșiți înainte, atunci când vre o persoană străină și mai de seamă va veni în casa voastră. Ce convorbire a fost între Iisus și surorile lui Lazăr! Unde a plecat apoi Iisus cu Marta și Maria? Ce ziceau Fariseii și poporul care-i urmau? Cum eră înmormântat Lazăr? Ce a poruncit Iisus, îndată ce a ajuns la mormânt? Cum eră Lazăr mort și ce a poruncit Iisus să se facă? Ce cuvinte a zis Iisus către Lazăr? Ce a poruncit Iisus să se facă, după ce a înviat Lazăr?

Cum se chiamă fapta aceasta a Mântuitorului, copii! Ce influență credeți voi, că a avut această minune asupra celor de față? Când se prăznuște de către Biserică, învierea lui Lazăr și cum se numește acea zi?

Terminându-se ascultarea, începem **predarea** (în 30 m).

I. Pregătirea. Cum se chiamă Duminica, care urmează după «Sămbăta lui Lazăr»? Ce se împarte, la biserică, în Duminica Floriilor? Ei și, știți voi, pentru ce se împarte salcie? Pe Domnul Hristos tot cu salcie l-au întâmpinat Iudeii din Ierusalim ori cu ramuri de finic și alte plante din orient? Astăzi o să vă vorbesc despre origina acestei slujbe bisericesti și anume vă voi vorbi, despre:

Intrarea triumfală a Mântuitorului în Ierusalim și curățirea templului. (se va scrie pe tablă prescurtat, anunțarea).

II. Tratarea. a). Aci vom povesti, pe înțelesul tuturor cu interes și însuflețire, despre venirea Domnului în casa lui Lazăr — pe care-l înviease din morți, — cu 6 zile mai înainte de sărbătoarea Paștilor. Cina din casa lui Lazăr, fapta Martei, care slujea și a Mariei care unge picioarele lui Iisus cu mir aromatic și le șterge cu părul capului ei, în semn de respect și adâncă recunoștință. Atitudinea ostilă a Arhiereilor, Fariseilor și a poporului care se adunase. — Călătoria spre Vitfaghi și porunca dată de Iisus la doi din ucenicii săi, ce să facă în Vitfaghi. Calea dela Vitfaghi la Ierusalim. Suita Mântuitorului. b). Primirea entuziastă ce-i face poporul din Ierusalim, care-i iese înainte pe cale, întâmpinându-l cu ramuri verzi și cu flori, așternându-i covoare; iar alții însăși hainele lor, ca la un îm-

părat victorios, și-i cântau: «Osana, bine este cuvântat, cel ce vine întru numele Domnului»...

Aci profesorul de va crede de folos, se va oprî și va provoca pe câțiva elevi—din cei mai buni—ca sa povestească și ei cele ce au ascultat. După povestirea scurtă a elevilor, profesorul va continua, punând întrebarea: *Unde, credeți voi, că s'a dus Iisus, după ce a intrat în Ierusalim?*

c). In această ultimă parte a lecțiunii, profesorul va expune cum erà rânduiala slujbelor și jertfele din templul Evreilor, și ce a făcut Mântuitorul, când a ajuns la templu. Va povesti muștrările lui Iisus și va arătã menirea templului relevând și intrigile Fariseilor și Cărturarilor, cari făcuseră atent pe Iisus că pruncii și 'n templu 'I cântau; «Osana, fiul lui David»! precum și răspunsul energic al Mântuitorului

Se vor scrie pe tablă *unitățile metodice*: a) *Pregătirea pentru primirea Mântuitorului*. b) *Primirea entuziastă și c) Alungarea zarafilor din templu*. Apoi se vor pune dintre elevi să povestească și ei această a doua parte și apoi, se va povesti de către școlari, bucată întreagă, prezentându-le și *tabloul* respectiv.

III. Asocierea. Văzut-ați voi vre-un rege sau împărat, intrând victorios în capitala țării sau în orașul nostru? Ei bine, tot așa intră ca și Iisus, înconjurat de sfinții săi, sau generalii săi; iar poporul îl întâmpină cu buchete de flori și cu cântarea: Ură. Și cel întâi loc unde se duce este la biserica catedrală (asemănări).

Mântuitorul însă a intrat în Ierusalim, blând și smerit, călare pe mânzul asinei; iar regii sau împărații pământești intră mândri și falnici, călări pe cai superbi. Împărații cei pământești se roagă numai, la biserica catedrală; iar Iisus—ca împărat ceresc—curăță și templul de apucăturile cele rele ale oamenilor (deosebiri).

IV. Generalizarea. Intrarea triumfală a Mântuitorului în Ierusalim și curățirea templului este începutul biruințelor pe care le va câștiga El prin patima, moartea, Învierea și Înălțarea sa la cer, precum și nimicirea templului evreesc și întemeierea Bisericii creștine.

V. Aplicarea. Din învățăturile, din faptele și mai ales din Învierea și Înălțarea Mântuitorului la cer, se dovedește

până la evidență, cum că El este, Fiul lui Dumnezeu, *Mesia cel așteptat*. Deci: a) Să-l primim și noi cu credință și cu dragoste, precum l-au primit locuitorii din Ierusalim — prin taina Sf. Impărtașiri. — b). Să mergem și noi la Sfânta biserică și să păstrăm sfințenia sfântului locaș, așa după cum a poruncit Iisus, căci numai așa ne vom chema cu adevărat creștini și Dumnezeu ne va ajuta.

Să țineți dar minte: *Așa să faceți și voi, copii!*

Sfârșindu-se lecția, profesorul va repetă ca și la început: *Sculați în picioare. Cu fața la răsărit. Măinile strânse. X să zică rugăciunea de la ieșire, după care profesorul iese din clasă.*

B. Metoda de predare a Moralei creștine.

Din cunoașterea faptelor biblice și din privirea vieții sfinte a tipurilor alese din Vechiul și Noul Testament, în clasa I—II, elevul este îndrumat oarecum spre o viață religioasă-morală. Principiile moralei creștine nu sunt decât o grupare, în ordinea sistematică, a învățăturilor și regulilor de purtare trase din biblie și mai ales din N. Testament, unde ni se înfățișează icoana vieții și a activității Mântuitorului nostru Iisus Hristos și a sfinților Apostoli, cu scopul ca și noi să urmăm pe calea perfecțiunii evanghelice: «Fiți perfecți precum și tatăl vostru cel din ceruri este perfect (Mat. V, 48).

În metodică moralei creștine ni se indică cheia cum vom putea face din copii, buni creștini și cu *caracter moral*,—care este scopul imediat al educațiunii religioase-morale și scopul ultim al educațiunii în genere. În acest sfârșit, nu este suficient ca copilul să învețe și să știe principiile de morală, ci trebuie a și aveă plăcere de ele și a se sili de a le pune în practica vieții sale zilnice, făurindu-și caracterul moral¹⁾. La aceasta însă vom ajunge

¹⁾ Elevul trebuie adus în situația de a lua o atitudine personală față de materia ce i se propune, ce și-o însușește: el trebuie silit să judece cu capul *lui*, să simță cu inima *sa*, fără să aștepte „șablonul“, „tipicul“ dascălului: el trebuie să simță că între meteria nouă și sufletul său, se petrece p identificare, căreia E. Linde, îi da un nume și amoroș și cast: nuntă, *connubium*, legătură din

dacă vom căută a i *încălzi inima* și a-i *exercita voința*, pe această cale. Cultura inimii însă și a voinții, fac parte din domeniul psihologiei și al pedagogiei, de aceea vom împurmută și noi aceleași mijloace și le vom aplică în predarea moralei creștine, făcând pe școlari a făptui acte morale, în chiar cercul lor strâns al vieții școlare. În special, pentru cultivarea sentimentului religios-moral și dirijarea voinții pe calea evanghelică, vom căută a descrie în culori plăcute, personagiile cari s'au distins pe calea dragostei creștine, punându-le înainte ca pe niște modele de imitat și din potrivă, vom înfățișă pildele rele în culorile cele mai negre, pentruca copilul să prindă dezgust și neplăcere de a le auzi și de a le urmă. Dar nu numai personagii străine va prezentă profesorul elevilor săi; ci se va sili a pune pe elevi chiar în scenă, făcându-i să distingă faptele morale de cele imorale, cu toate urmăriile lor, asupra celor ce le făptuesc și făcând cercetare fiecare asupra luiși, spre a'și află care este starea lui din punctul de vedere moral. Pentru propășirea pe calea binelui moral vom întrebuiță toate mijloacele și vom căută a folosi toate împrejurările din viața zilnică școlărească pentru a face pe elevi a trece dela ideie la faptă. Imaginile chinestetice ce se vor formă din această năzuință, vor fi un element sigur cari va mijloci transformarea ideii în faptă și după ieșirea lor din școală¹⁾.

Tot în acest scop ne vom servi de indemnuri, sfaturi, laude și recompense, pentru a *deșteptă emulațiunea*; iar dupăce se vor face toate încercările, se vor puteă aplică și oarecare pedepse, negreșit cu multă prudență și mai ales pentru anumite cazuri și *firi*, ținându-se socoteală de regulile recomandate de pedagogie la aplicarea pedepselor.

Un progres efectiv vom dobândi atunci când copilul va ajunge la cunoașterea de sine și la aprecierea, mai mult

---

toată voia și pentru vecie, pentruca sufletul să fie *viu* și din viața lui să poată fi *productiv*.... La religie, mai mult ca la oricare alt studiu, se va țineă seamă de sentimentul copilului, de inima și voea sa. (V. G. Bogdan Duică. Școala normală p. 45).

¹⁾ V. G. G. Antonescu op. cit. p. 126, unde se desvoltă principiile lui Ebbinghaus, studiate și de D. Rădulescu-Motru în „Pute-rea sufltească” p. 294 sqq.

sau mai puțin justă, a propriilor sale calități și forțe, va dobândi răbdarea și stăpânirea de sine.

Și o parte din morala generală, dar mai ales morala specială să cere a fi predată, ca și cum ar creia-o și trăi-o profesorul împreună cu elevii săi. Predarea aceasta activă, dinlăuntru în afară, ar constă în mici acte de ajutor, de binefacere reciprocă, de societăți filantropice între școlari, de serbări în ajutorul celor orbi, bolnavi etc.

Pe lângă predarea principiilor de morală creștină din cartea didactică a școlarului, cred că ar fi bine ca copiii se mai aibă o carte, de bucăți alese din Sfânta Scriptură, cu conținut eminent moral, grupate într'o carte de lectură, din cari se vor trage de către elevi, prin ajutorul profesorului, regulile de purtare în viață¹⁾. *Viețile sfinților*, revăzute și ilustrate de persoane competente și chiar a altor bărbați cu viață curată, cred iarăși că ar influența mult pentru pilduirea și îndrumarea școlarilor pe calea vieții morale, știut fiind că împreună petrecerea copiilor cu personalități de o înaltă moralitate, naște într'înșii dorința de a imita și ei pe acei bărbați și prin aceasta se făurește sufletul copilului, exercitându-și voea cu practica virtuții. Contactul influențează mult, asupra directivei de viață a școlarilor, de aceea și silința celor mai mulți dintre pedagogii moderni de a forma *atmosfere sufletești favorabile moralității*, pentru a înlesni școlarilor puțința de a trece mai ușor dela idei și dorinți la acțiune.

Calea prielnică pentru aceasta este *dragostea-sentimentul*. I se va vorbi copilului dar, cu însuflețire, cu evlavie și din convingere, despre viața, patimile și faptele Mântuitorului și *când va ajunge să-L iubească*, aproape sigur, că *va și voi, să urmeze pe calea cea sfântă arătată de dânsul*²⁾.

Ori pe ce cale însă am voi să înfăptuim noi o viață activă morală între școlari, nu putem avea efecte trainice *dacă nu va domni în clasă, dragostea de muncă, ordinea, respectul și disciplina*, cari nu exclud libertatea în educațiunea morală³⁾.

¹⁾ V. I. N. Brunner. Didaktik u. methodik. op. cit. p. 33

²⁾ Scherer. Religions und Moralunterricht. Leipzig. 1907.

³⁾ Förster. Schule und charakter. Vierte Aufl. Zürich. 1908.

Cu sistemul educațiunii libere, inaugurat de *I. I. Rousseau* care afirmă: «*Tout est bon sortant des mains de l'Auteur des choses, tout dégénère entre les mains de l'homme*» și care princip este îmbrățișat și propovedit cu mult entuziasm de către scriitoarea suedeză *Ellen Key*, care zice: individul posedă puterea *de a se desvoltă pe calea binelui*. Relele *aparente*, nu sunt decât fața opusă a însușirilor bune. A face din fiecare viciu virtutea corespunzătoare, aceasta însemnează a învinge răul prin bine. Așa spre exemplu, se poate transformă încăpățănarea în tărie de caracter ¹⁾. Las că acest principiu nu se poate aplică în toate cazurile, la noi însă, față cu mediul școlar și social de astăzi, nu cred că se poate aplică, cu succes, acest sistem de educațiune școlară.

* * *

Suntem dar pentru *disciplina școlară*, care face parte din ordinea morală și care ajută, zi cu zi, la *transformarea în norme de conduită zilnică* a principiilor teoretice ale moralei creștine. Invățământul secundar având ca țintă *desvoltarea puterilor sufletești*, prin disciplină, deprindem pe școlar, încă din școală la formarea voinții, a voinții raționale însă, care are menirea de a ordonă pornirile naturale egoiste și fără ordine ale instinctelor și a-l pregăti să ajungă cu timpul la *stăpânirea de sine*, sub care înțelegem *triumful domniei sufletului asupra năzuințelor trupului*. Când este vorba de o voință rațională, a convingerii proprii, nu ni se poate impută o influență păgubitoare asupra desvoltării firești a moralului copilului, pentrucă calea pe care mergem este tot cea sentimentală, sinceră, care odată cu formarea voinții, desvoltă și interesul simpatetic și social, în care inima devine ecoul pornirilor, al bucuriilor și întristărilor, al fericirii și nefericirii etc. Disciplina trupului și a sufletului școlarului, încă de pe băncile școlii este pasul hotărîtor pentru îndrumarea statornică a elevului pe calea indicată de legile moralei creștine și deci pentru realizarea educațiunii morale care este ade-

¹⁾ V. G. G. Anțonescu op. cit. p. 76.—V. și Protosingh. *Iuliu Scriban*: Valoarea și metodică Inv. religios în Bis. Ort. Română, 1904/905 p. 1176-1185.

vărata libertate, știut fiindcă: «numai legea ne poate da adevărata libertate». (Das gesetz nur, kann uns Freiheit geben, cum zice Goethe).

Pentru acest sfârșit, profesorul va da toată atențiunea și va supraveghea cu interes, toate manifestările elevilor în relațiunile lor colegiale, căutând a face sufletului școlariului *gimnastica* cuvenită, după felul cazurilor, deșteptându-i neconținut și exercitându-i în iubirea de adevăr și sinceritate; iubirea către Dumnezeu și către aproapele; bunătate, ideia de dreptate, echitate și recunoștință; ideia de demnitate și cinste; de credință și devotament; de curaj și jertfă; de răbdare și abnegație; de cunoașterea și căutarea de sine; de scrutarea conștiinții, de judecata morală etc. ¹⁾.

Așa de ex., tratând: *conștiința morală*, vom produce exemple din viața școlară, văzute și trăite de dânsii. De ex., cum un elev sărac a fost ajutat cu cărți de un altul; cum altul, alunecând de pe malul unui bazin sau al unei gârle adânci, a fost salvat dela înec sigur, de către un alt coleg al său. Se va descrie recunoștința celui salvat și marea mulțumire a salvatorului, relevându-se *valoarea conștiinței morale* și influența ei consolatoare ori chinuitoare, după cum a lucrat individul. Fiecare școlar se va gândi apoi și va povesti alte cazuri de satisfacțiune ori muștrare de cuget, pățite sau cunoscute de dânsii; iar profesorul va adăuga și el, tot prin provocarea școlariilor—alte exemple, din viață, biblie și istorie. Răspunsul la toate aceste cazuri, îl va căpăta ușor dela școlari. Toți ne vor arăta bucuria cea mare și mulțumirea sufletească ce au simțit o în urma săvârșirii unei fapte bune și din potrivă, părerea de rău, neliniștea și muștrarea, ca urmare a faptelor rele. Încheierea va fi iarăși ușoară: I *Fiecare să-și examineze conștiința sa*, zilnic—de se poate. II *Să-și păstreze conștiința curată*, fără de care—avere, glorie și toate bunurile, nu folosesc la nimic.

Pe lângă exemplele și exercițiile școlariilor în practica vieții morale, mai ajută la îndrumarea lor pe calea morală:

I. *Istoriisrile și pildile biblice*, ca de ex., în ceea ce pr-

¹⁾ V. N. Moisescu: Școala veche și școala nouă p. 80.

vește dragostea către aproapele,—pilda Samariteanului milostiv, va pune într'o icoană destul de vie, virtutea evanghelică a milosteniei. Pacatul mândriei, cu urmările lui și virtutea umilinții creștine—ori cât s'ar descrie, nu pot fi așa de viu ilustrate, ca în pilda Vameșului și a Fariseului. De asemenea hârnicia și lenea în pilda celor zece fecioare.

II. *Exemplele de personalități morale*, cari s'au distins pe calea vieții Evanghelice, ca statornicie în credință (Sf. Gheorghe, Sf. Dimitrie, apoi Constantin Brâncoveanu etc.), milostenie (Sf. Nicolae; iar dintre Români, o serie de donatori și boieri cari au făcut spitale, azile, școli etc.) și în sfârșit, vom încheia cu persoana Fiului lui Dumnezeu, care s'a jertfit pe sine pentru mântuirea lumii, *care este idealul perfecțiunii morale*.

9. *Metoda de predare a dogmelor, misterelor și noțiunilor liturgice.*

Dogmele sunt adevărurile de credință pe care trebuie să le cunoască tot creștinul, fără de care nu-și poate înțelege existența și menirea sa pe pământ. Ele formează baza religiei creștine. Știința are și ea o serie de adevăruri evidente, numite *axiome* și pe care se bazează. Copilului trebuie să i se faciliteze cunoștința principalelor adevăruri de credință, să fie convins de ele, să creadă din suflet și să-și îndrepteze conduita, cunoscând că: «credința fără fapte este moartă». Metoda de predare a dogmelor este *analiza și sinteza*. Profesorul va căuta să desfășoare fiecare dogmă, explicând-o prin asemănări și analogii din natură și din alte domenii științifice. După ce școlarii au înțeles dogma — pe cât se poate înțelege o dogmă, mai ales de către elevii de clasa a III-a secundară — li se va generaliza prin sinteză și apoi li se va da să o memorizeze.

Profesorul va evita să aducă multe dovezi în deslușirea și susținerea dogmelor, ajunge modul de expunere clar, atrăgător, insufletit și plin de convingere. Autoritatea părinților, a profesorului și faptul îmbrățișării credinții creștine de întreaga lume civilizată, sunt dovezi mai puternice pentru școlar, decât o demonstrațiune silogistică, pentru

care mintea lui nu este încă formată ¹⁾. Dacă profesorul vrea însă să producă și oarecari dovezi și argumente, să le exprime limpede și convingător și să fie potrivite însemnătății și demnității subiectului.

Misterele (taine) se vor predă *inductiv*, plecând dela părțile văzute către partea mistică, neînțeleasă; explicându-le că această din urmă parte este nepătrunsă de mintea omenească; cum de altfel se află și alte multe fenomene din natură, pe care mintea omenească nu le poate înțelege, pe deplin.

Noțiunile liturgice se predau mai lesne *intuitiv*—la biserică. Acolo—după ce li se va însuflă copiilor, sfințenia și respectul ce trebuie să-l aibă fiind în casa lui Dumnezeu,—pe lângă care ori de câte ori vor trece, trebuie să se închine,—*dela distanță și cu tonul plin de evlavie, seriozitate și convingere*, li se va arăta: forma și împărțirea bisericii, sfântul altar și catapeteazma cu sfințele icoane; sfințele odoare, odăjdii, cărți de ritual etc. Apoi pe rând, li se va explica însemnătatea acelor odoare, sfințenia actelor și mișcărilor dela sfințele slujbe și mai ales dela săvârșirea sfintei liturghii, la care vor lua parte împreună cu profesorul—pentruca mai târziu, să nu rămână reci, când vor lua parte și singuri la săvârșirea sfintelor slujbe—din nepriceperea însemnătății lor. Intorși la școală, fiecare elev va fi întrebat asupra tuturor lucrurilor și actelor sfinte ce au văzut în biserică. În sfârșit, profesorul va încheia, inspirând școlărilor, dragostea către biserica ortodoxă națio-

¹⁾ Dogmele și predarea lor este supusă criticii și la noi și la streini. Unii pedagogi ar voi ca dogmele să fie lăsate pe seama bisericii. V. Otto Leisner: Die Religiöse Bewegung der Neuzeit und die Schule, Leipzig. 1909, p. 5-15.—Alții socotesc că predarea religiei să nu se mai facă pe baza teologică, ci numai pedagogică, ca ori și ce știință. „V. Dr. W. Rein: Stimmen Zur Reform des Religions — Unterrichts, Heft V, Langensalza, 1910 p. 5 sqq; vezi și Heft. I de același, unde se dau părerile asupra reformei învățământului religios a 12 pedagogi de seamă din Germania. Compară și: Allgemeine Methodik des evangelischen Religions — Unterrichts. 4. Aufl. von E. Thrändorf. Langensalza 1903; și O. Baumgarten: Neue Bahnen, Der Unterricht in der christlichen Religion im Geist der modernen Theologie: Tübingen-Leipzig. I. C. B. Mohr. 1903.

nală, istorisindu-le cât de mult au ținut strămoșii noștri la biserică și câte odoare sfinte se mai păstrează și astăzi, dela domnii și domnițele, boerii și jupănesele de altă dată. Astăzi chiar, mai toate bisericile cu odoarele lor sfinte se fac de către creștinii evlavioși, cari, când e vorba de biserică, — pun mână dela mână, și ajută la zidirea și împodobirea lor.

Dogmele și misterele însă, nu e destul să fie știute de către elevi, ele trebuie să *pătrundă sufletul și întreaga personalitate a copilului*, încălzindu-i inima, dispunându-i mintea și întărindu-i voința, *ca să rămână toldeauna creștin*.

10. *Metoda de predare a Istoriei bisericești și a Istoriei bisericii Române.*

Istoria bisericească este urmarea istoriei biblice. Ea cuprinde fazele răspândirii cuvântului lui Dumnezeu, prin Apostoli și urmașii lor, la diferite popoare. Școlarilor de clasa V-VI li se poate predă istoria mai pe larg, legând firul evenimentelor mai însemnate și trăgând și învățături pentru viața morală și religioasă. Minunata răspândire a creștinismului, care la început eră cât un grăunte de muștar; iar astăzi este arborele mare, pe ale cărui ramuri își găsesc odihna atâtea suflete îndurerate și obosite de grijile și nevoile vieții, precum și faptul că *creștinismul este îmbrățișat și practicat de floarea lumii civilizate*, este o dovadă convingătoare de adevărul Dumnezeesc ce l conține și de indemnul de a-l practică, din suflet.

Pe lângă evenimentele de seamă, biografiile persoanelor bisericești, ilustre prin cultura lor, prin viața lor sfântă și fără de prihană și prin devotamentul lor apostolic, sunt ascultate cu plăcere, de către școlari.

Metoda de predare — asemănător cu a istoriei profane — este povestirea simplă, limpede, curgătoare și atractivă ca să câștige urechea, entuziastă câte odată, ca să miște inima ¹⁾.

Deosebită atențiune se vor da evenimentelor ale căror

¹⁾ V. I. N. Brunner op. cit. p. 49 și H. Scherer Religionwissenschaft, Leipzig 1907.

urmări au durat. *Geografia* bisericească și *cronologia* evenimentelor celebre din istoria bisericească generală și mai ales din istoria bisericii naționale, date cu totul uitării — trebuie puse în aplicare. Fiecare bucată se va explica, relevându-se și notându-se cu creta pe tablă, punctele mai de seamă (unități metodice) și datele de ținut minte și apoi se va face sinteza lecției, a unui period și a întregului curs, prin metoda erotematică sau socratică. Răspunsurile școlărilor însă, vor trebui să fie absolut complete și bine deslușite, elevii fiind de cursul superior.

Personagiile bisericești de seamă se vor ilustra; iar faptele istorice se vor însufleți, făcând să reînvieze epoca și teatrul evenimentelor. Narațiunea va trebui astfel făcută, ca să reiasă în evidență, *mai mult inima creștinului decât sufletul istoricului*. Drept este. Rari sunt acei ce știu să povestească frumos. Trebuie însă exercițiu prealabil și dificultatea se va înlătura. Făurind ajungi făuritor și apoi cum vrei să înveți a înnotă, fără să intri în apă.

Intuițiunea și aci să nu lipsească. E nevoie dar, de *Atlaste istorice*, reprezentând: țări, monumente, opere de artă și odoare, din primele epoci ale bisericii.

Arheologia biblică și în special *arheologia creștină*, sunt de mult folos învățământului istoric intuitiv. Tablouri mari colorate, reprezentând locurile și fazele istorice și în special ale istoriei bisericii naționale, pergamente și opere originale ale sfinților părinți sunt iarăși destul de însemnate. Nu de mai puțin folos sunt; fotografii de monumente și persoane ilustre bisericești și mai ales studiul la fața locului, a bisericilor și monumentelor bisericești și naționale, a muzeelor, a arhivelor, a pinacotecilor cu tablouri clasice bisericești și a oricăror icoane vii cari *mișcă* sufletul. Numai astfel profesorul de religie își va atinge scopul său; altfel vom zice cu *Pestalozzi*: Religionsunterricht zu geben, ohne die Religionsbildung zu sichern, heisst die Propheten töten und ihre Gräber mit Zierraten überhäufen.

(Va urma).

Conferințele pastorale din Eparhia sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Ordin circular către P. C. Revizor eparhial și P. P. C. C. Protoierei ai Eparhiei.

Prea Cucernice Părinte,

Vă facem cunoscut, că în conferința P. P. C. C. Protoierei și Revizor eclesiastic, ce a avut loc sub prezența Noastră Luni 22 Iulie a. c. s'a hotărât în de comun acord următoarele:

I. *În conferințele generale se vor trata:*

a). *Teza teoretică:* Despre superstițiile din popor și numărul acestora, idem sărbătorile păgânești, cu origina acestora, cauzele, daunele cauzate prin ele, și cum s'ar putea desrădăcina acestea din popor.

b). *Teza practică:* Despre împușinarea sentimentului religios în familie și popor, vătămările ce le aduce moralei tuturor și familiei și poporului, cauzele acestuia și cum s'ar putea remedia răul în legătură cu dezvoltarea sentimentului patriotic.

II). *Pentru conferințele pe cercuri:*

a). *Teza teoretică:* Serviciul propriu zis al înmormântării; cum și când se întrebuițează Panahidele, parastasele și alte pomeniri bisericești.

b). *Teza practică:* Injurăturile (sudalmile) scandaloase;

cum s'ar putea stârpi din poporul românesc, pe care-l înjosesc înaintea streinilor.

III). Data ținerei conferințelor generale s'a stabilit astfel: prima serie în zilele de 5 și 6 Noiembrie pentru toată Eparhia, iar a doua serie în zilele de 14 și 15 Noiembrie.

IV). În ce privește persoana, care ca delegat al Nostru, să prezideze conferințele generale pe județe, Noi având în vedere pe deoparte, că nu avem la îndemână atâtea persoane gratuit, care să facă acest împovărat serviciu, iar pe de alta că conferințele sunt fixate a se ține în una și aceeași zi, unde nu pot lipsi Prea Cucernicii Protoierei, fiecare în județul său respectiv. Vă facem cunoscut că vă delegăm pe Prea Cucernicia-Voastră, să prezidați aceste conferințe; dar pentru ușurința sarcinei de examinare riguroasă a tezelor și a notărei pe fiecare cu nota și trecerea în condica respectivă, Noi orânduim ca să aveți în ajutor pe Sub Protoiereul județului și pe unul dintre cei mai distinși preoți locali, *ca să fie în totul trei* în această frumoasă și grea însărcinare.

Se stabilește de asemenea, ca fiecare teză din cele teoretice, să nu fie mai mare de cât încăpătoare pe două sau cel mult trei coale, scrisă cu îngrijire pentru ușurința la examinat.

Despre rezultatul acestor conferințe, Ne veți înainta la timp lucrările respective, cu un raport deslușitor.

Mitropolit Primat (ss) *Konon*

---

*Copie după raportul No. 36 înreg. la No. 3319
din 4 Iulie 1913, al Seminarului de Cântăreți Bi-
sericești.*

Înalt Prea Sfințite Stăpâne,

Între multe alte opere ale I. P. S. Voastre, de când Dumnezeu V'a chemat să conduceți turma duhovnicească din Eparhia Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, se numără și organizarea școalei de cântăreți, ce există pe lângă această Sf. Mitropolie.

La deschiderea ei, ați dezvoltat—în cuvântarea ce ați binevoit a ține atunci—un program atât de bogat, în cât cu drept cuvânt, pe baza lui, ați dat școalei numele de «*Seminarul de cântăreți bisericesti*», și tot atunci ați numit și personalul didactic trebuitor, desemnând pentru fiecare profesor, în mod analitic, materiile ce aveã să predea, pentruca instrucțiunea și educațiunea elevilor să corespundă scopului organizației școalei, precum și menirii cântăreților bisericesti, nu numai pentru trebuințele Bisericii, ci și ale societății în care trăesc.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, cursurile s'au început pe baza noiei organizațiuni, dar, din cauzele știute, abia la 1 Februarie anul curent 1913, când împreună cu profesorii respectivi, în vederea ordinului verbal ce ați binevoit a-mi da, am întocmit orariul necesar și am executat apoi regulat, până la sfârșitul anului, programa analitică fixată de I. P. S. Voastră.

Profesorii respectivi și-au făcut datoria cum trebuia, dând rezultate satisfăcătoare, cu o materie destul de bogată, față cu patru luni de cursuri și cu o simțită lipsă de cărți necesare la studiul cântărilor Doxastarului și Idiomelarului, rezultate care s'au apreciat și de P.P. S.S. Arhierei Teofil Ploșteanu și Evghenie Piteșteanu, delegați de I. P. S. Voastră să asiste la examenele de finele anului, care s'au ținut în zilele de 24, 25 și 26 Iunie curent.

În special la Muzica Bisericească s'a insistat și s'a făcut mult progres, dar am observat un fapt, pe care cu smerenie îl supun aprecierii și hotărârei I. P. S. Voastre și anume: din lunga mea practică de peste 25 ani, ca dascăl de această materie, m'am convins că, dacă principiul de divisiune a materiilor are loc cu folos în învățământul secundar și superior, în acela al muzicii—precum s'a întâmplat și cu cel primar—nu întotdeauna a dat rezultate bune. La Seminariul nostru, de exemplu—D-nul Ionescu, are o parte din Anastasimatar și, pentru clasa I-a «Domnia Sa are o metodă, care—fără să intenționez a-i contestă capacitatea—dar este cu totul opusă metodei mele de predare și poate și a altor profesori. Un elev învățat cu această metodă—și nu trebuie să uităm că, un atare elev e în vârstă, când totul se învață prin imitație—venind dela D-sa la mine, se va găsi cu totul desorientat și de aici, o altă pierdere de vreme, eu trebuind să iau lucrul dela capăt. Acest fapt se poate întâmpla și când ași fi eu sau altul la anul I.

Părerea mea este, Înalt Prea Sfințite Stăpâne ca 1) sau de a se da Muzica bisericească unui singur profesor, sau 2) de a se adopta sistemul rotației, după care o serie de elevi din anul I, începe cu un profesor și slărește toată muzica bisericească ce se predă în patru ani, tot cu acel profesor, pentru o mai bună precizare a celor învățate.

Venind, acum, la modul cum s'au predat materiile în

parte, de fiecare profesor, am constatat: că la studiile religioase, atât părintele Iconom *Traian Vintilescu*, cât și părintele Arhidiacon *Grigorie Nicolau*, au predat sistematic *Morala* și *Liturgica*; asemenea d-nul doctorand *Cozma*, cu studiul medicinei veterinare. La celelalte studii s'au făcut progrese mari. Așa, de exemplu, D-nul *Gh. D. Rânzescu* care, odată cu studiul limbii Române, a făcut și un curs de literatură, în deajuns de apreciat de P. S. Arhiepiscopul *Evghezie Piteșteanu*, la examen, a făcut din elevi niște adevărați «seminariști» cari își dau socoteală, atât de Ierarhii mari, ce au strălucit pe terenul literaturii noastre bisericești cât și de marii scriitori ai neamului nostru, precum și de operele lor.

Școala a fost frecventată de 27 elevi în clasa I, 14 elevi în clasa II, 8 în clasa III și 1 în clasa IV.

Din aceștia, s'au retras în cursul anului 5, au rămas repetenți 2 și au promovat, deci, în clasele imediat superioare 42 elevi. Elevul *Popescu Ioan*, din clasa IV-a, nu s'a prezentat la examen, din cauză că este mobilizat și a rămas să fie examinat în o sesiune viitoare.

Un fapt îmbucurător este, că elevii, cari la început erau cam recalcitranți, pe urmă au început să se deprindă cu viața și disciplina școlărească, grație interesului ce au pus întru aceasta profesorii respectivi.

E drept că a fost un lucru greu pentru noi până să-i aducem la realitate, deprinzându-i cu programa nouă și cu orele de lucru sporite acum dela 5—10 ore pe săptămână, la 5 ore pe zi. De aceea, frecvența a cam lăsat de dorit; sperăm însă, că în viitor vom combate și acest neajuns. Asemenea, din punct de vedere al conduitei, am avut de luptat cu unele firi și deprinderi străine disciplinei; dar —slavă Domnului—ele au dispărut.

Toate acestea, ne dau nădejdea desăvârșită că sămânța aruncată de I. P. S. Voastră și străduința noastră, vor da

fructe frumoase și pline de vieață, așa precum doriți și așteptați I. P. S. Voastră; și că vom pregăti factorii necesari bunului mers al trebilor țării, cari alături de preoți și învățători, să fie pildă între credincioși, după cuvântul Sf. Apostol Pavel către Timotei: «fă-te pildă credincioșilor cu cuvântul, cu fapta, cu petrecerea, cu credința, cu blândeța....»

Acestea fiind înalt Prea Sfințite Stăpâne, rezultatele obținute de noi, în scurtul timp de patru luni, subsemnatul în calitate de Director al Seminarului de Cântăreți bisericești de sub oblăduirea I. P. S. Voastre, cu smerenie le supun cunoștinței și aprecierii ce veți binevoi a le da. Totodată, înaintez alăturat aci, lucrările încheiate cu ocazia examenului ce s'a ținut, cataloagele de finele anului, precum și conspectele de materiile asupra cărora s'a făcut examinarea, după cum au fost predate de fiecare profesor în parte.

Sunt al înalt Prea Sfinției Voastre,
prea plecat și prea supus servitor,

Director, (ss) *D. Rânzescu.*

(L. S.)

COPIE.

PROCES-VERBAL.

Anul una mie, nouă sute treisprezece, luna Iunie în 28 zile.

Subsemnații fiind delegați de către I. P. S. Mitropolit Primat, să asistăm la examenul de finele anului, la Seminarul de cântăreți bisericești de pe lângă St. Mitropolie a Ungro-Vlahiei, am luat parte la aceste examene în zilele de 24, 25 și 26 Iunie curent, și am constatat următoarele:

1) La muzica Bisericească s'au făcut progrese surprinzătoare, față de timpul scurt de când s'au început cursurile.

Meritul în această privință, este în cea mai mare parte, al D-lui Damian Râzescu, directorul Seminarului.

Elevii au răspuns cu precizie și exactitate, ceea ce ne îndreptățește să nădăjduim că în viitor, începându-se cursurile la timp, rezultatele vor fi și mai îmbucurătoare.

II) La studiile religioase am constatat că, atât la *Morală* cât și la *Liturgică*, s'a urmărit scopul introducerii acestor studii în seminariul de cântăreți și s'a și ajuns ținta, căci elevii își dau seamă de datoriile omului către Dumnezeu, către sine și către aproapele, de obligațiunile omului pentru îndeplinirea lor, de păcatele care se opun îndeplinirii acestor datorii, etc.

În ce privește *Liturgica*, elevii au cunoștință de Biserică, de icoanele și veșmintele din Biserică, de semnificațiile fiecăruia dintre ele, atât în legătură cu Vechiul, cât și cu Noul Așezământ, etc.

III) *Medicina veterinară*, atât de necesară pentru populația dela țară, este cunoscută elevilor seminarului de cântăreți.

IV) *Muzica occidentală* este cunoscută în mod elementar numai. Altfel nici nu se putea, dat fiind timpul scurt, în care s'a făcut. În viitor însă, credem, că mergând tot așa, se va ajunge ca un cântăreț bisericesc, să fie un bun tovarăș, dacă nu cel mai priceput, al învățătorului, pentru formarea corurilor la sate, spre dezvoltarea gustului pentru astfel de muzică. E frumos ca, fie în biserică la slujbele Dumnezești, fie la diferite festivități culturale, naționale, etc., țăranul să audă glasul copilului lor, lucru care să contribuiască mult la deșteptarea sentimentelor ori de o natură, ori de alta.

În genere, toate acestea, dau o cultură relativ bună și necesară oricărui cetățean conștient de rolul său în societate și mai cu seamă unui cântăreț bisericesc, care—pe lângă ocupațiunea cu cele bisericești, ar putea să-și ago-

nisească cele de trebuință lui și familiei sale, ocupându-se și de alte trebi ca: mica hirurgie, comptabilitatea băncilor populare etc.

Apoi V). Din studiul și literaturii Române, care s'a predat și s'a făcut în mod satisfăcător de către D-nul Gh. D. Rânzescu, s'a dat posibilitate elevilor de a stă alătura și la discuție, cu preotul, învățătorul, primarul, proprietarul, etc.

Scoala a fost frecventată de 27 elevi în clasa	I
	14 > > > II
	8 > > > III
	1 > > > IV

Din aceștia s'au retras în cursul anului 5.

Au rămas repetenți 2 și au promovat deci, în clasele imediat superioare 42 elevi.

Materiile din care s'au ținut examene sunt:

1) Teoreticonul, 2) Anastasimatarul, 3) Citirea, 4) Tipicul 5) Muzica vocală, 6) Limba Română, 7) Aritmetica, 8) Morala, 9) Medicina veterinară, 10) Liturgica.

În aceste condițiuni, Seminarul de cântăreți bisericești din Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei și sub oblăduirea I. P. S. Mitropolit Primat, va fi folositor.

Ținuta elevilor în examen a fost bună.

Pentru care s'a încheiat acest proces-verbal în dublu exemplar.

(ss) † *Evghenie Piteșteanu.*

(ss) † *Teofil M. Ploeșteanu.*

Mișcarea în personalul clerical din țară.

NUMIRI

Nou hirotonitul în preot Zamfirescu Const. se numește paroh al parohiei Sf. Nicolae din urbea Drăgășani, pe ziua de 15 Sept. 1912.

Nou hirotonitul în preot Popescu Sp. Nicolae, se numește paroh al parohiei Vladila din jud. Romanați, pe ziua de 1 Oct. 1912.

Pr. ajutor Nicolae G. Popescu dela bis. parohială Adormirea Maicei Domnului (Iancu Vechiu) din Capitală se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Noembrie 1912.

Pr. Constantin Alexe, parohul parohiei Buzescu din jud. Teleorman, se numește ajutor la parohia Adormirea Maicei Domnului (Iancu Vechiu) din Capitală pe ziua de 1 Noembrie 1912.

Nou hirotonitul în preot Ioan St. Bălăceanu, se numește paroh al par. Butoiești din jud. Mehedinți, pe ziua de 1 Oct. 1912.

Pr. Georgescu Ștefan, supranumerar în parohia Colentina din Capitală se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Octombrie 1912.

Nou hirotonitul în preot Dimitrie Rudăreanu, se numește paroh al parohiei Coțofeni din Față, jud. Dolj, pe ziua de 15 Oct. 1912.

Pr. Petre V. Dicu, fost paroh al parohiei Mărculești din județul Ialomița, se numește paroh al parohiei Colțea, județul Brăila pe ziua de 15 Octombrie 1912.

Pr. Atanasie P. trescu, supranumerar în parohia Păusești-Otăsău, jud. Vâlcea. se numește paroh al parohiei Șerbănești-Cernele, același județ pe ziua de 1 Noembrie 1912.

Pr. V. Ursăcescu, fost paroh al parohiei Ostrov, jud. Tulcea, se numește paroh al parohiei Dolhești, jud. Fălciu, pe ziua de 1 Noembrie 1912.

Pr. Constantinescu D. mitrie, ajutor în parohia Drăeșenei, jud. Teleorman, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 15 Noembrie 1912.

Pr. Igescu Mihail, supr. în parohia Domnească din urbea Bârlad se numește paroh provizoriu la parohia Sf. Dimitrie din aceeași urbe, pe ziua de 15 Noembrie 1912.

Pr. Păunescu I. Gh. ajutor în parohia Căramidarii de jos din

Capitală, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Decembrie 1912.

Pr. Ioan Constantinescu Lucaci, supr. în parohia Sf. Vineri-Herăscă din Capitală, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Decembrie 1912.

Pr. Savel Suțescu, supr. în parohia Sf. Ioan din urbea Bacău se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Noiembrie 1912.

Pr. Mihail Popescu, supr. în parohia Sf. Gheorghe-Vechiu se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Decembrie 1912.

Nou hirotonitul în preot Vasile Stanciu, se numește, paroh al parohiei Baramdede, jud. Constanța, pe ziua de 15 Dec. 1912.

Nou hirotonitul în preot I. C. Nourescu se numește paroh al parohiei Boțești, jud. Bacău. pe ziua de 15 Decembrie 1912.

Nou hirotonitul în preot Diaconescu D. Ioan, se numește paroh al parohiei Strâmbeni din jud. Prahova, pe ziua de 15 Decembrie 1912.

Nou hirotonitul în preot Rădulescu N. Ilie, se numește paroh al parohiei Ghioroiu din jud. Vâlcea, pe ziua de 15 Dec. 1912.

Nou hirotonitul în preot Bălțeanu G. Iosif se numește paroh al parohiei Românești, jud. Vâlcea, pe ziua de 15 Dec. 1912.

Nou hirotonitul în preot Popescu Dumitru, se numește paroh al parohiei Poponeți, jud. Buzău, pe ziua de 1 Ianuarie 1913.

Nou hirotonitul în preot Varganici Vasile, se numește paroh al parohiei Găinești, jud. Suceava, pe ziua de 1 Ianuarie 1913.

Nou hirotonitul în preot Mironescu Mihai, se numește paroh al parohiei Fandolică, jud. Dorohoi, pe ziua de 1 Ianuarie 1913.

Pr. Gh. Iliescu, supranumerar în parohia Slătioara jud. Vâlcea, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Ianuarie 1913.

Nou hirotonitul în preot Floru M. Ionescu, se numește paroh al parohiei Il Pesețu, jud. Teleorman, pe ziua de 15 Dec. 1912.

Nou hirotonitul în preot Ghinea M. Dimitrie se numește paroh al parohiei Popești-Gălăești, jud. Argeș, pe ziua de 1 Ian. 1913.

Nou hirotonitul în preot Popescu T. Ioan, se numește paroh al parohiei Adormirea Maicei Domnului din urbea Filipești-de-Târg, jud. Prahova, pe ziua de 1 Ianuarie 1913.

Nou hirotonitul în preot Tiberiu S. Mihail se numește paroh al parohiei Călărașii-Vechiu, jud. Ialomița, pe ziua de 1 Ian. 1913.

TRANSFERĂRI

Pr. Const. Andrei, parohul parohiei Șindilari din jud. Putna, se transferă în aceeași calitate la parohia Capatanul, acelaș județ. pe ziua de 15 Oct. 1912.

Pr. Dim. Grigorescu, parohul parohiei Cordărenii, jud. Dorohoi, se transferă ca preot ajutor la parohia Adormirea Maicei Domnului din urbea Dorohoi, pe ziua de 1 Octombrie 1912.

Pr. Vasile Mihăilescu, parohul parohiei Opreșița, jud. Vaslui, se transferă în aceeași calitate la par. Pușcași, acelaș județ. pe ziua de 15 Octombrie 1912.

Pr. Popescu F. Ioan, parohul parohiei Madona Ooata din Craiova, se transferă în aceeași calitate la parohia Petre Boji din aceeași urbe, pe ziua de 15 Oct. 1912.

Pr. Zaharescu Grigore, parohul parohiei Popricani din jud. Iag., se transferă în aceeași calitate la parohia Doroșcani din acelaș județ, pe ziua de 1 Noembrie 1912.

Pr. Const. Sădeenu, parohul parohiei Nicolifeț din jud. Tulcea, se transferă în aceeași calitate la parohia Anadalchioi din județul Constanța.

Cristea Constantinescu, parohul parohiei Valea Mare, jud. Dâmbovița se transferă la parohia Cobia pe seama bisericii schitului Cobia din acelaș județ, pe ziua de 1 Noembrie 1912.

Pr. Pavel Gh. Popescu, dela schitul Cobia, jud. Dâmbovița se transferă la par. Gura-Foici, acelaș județ, ca paroh pe ziua de 1 Noembrie 1912.

Pr. Popescu Mihail, par. parohiei Gura-Foici, jud. Dâmbovița se transferă în aceeași calitate la parohia Valea-Mare, acelaș județ, pe ziua de 1 Noembrie 1912.

Pr. Th. Popescu, par. parohiei Sf. Ilie (Grant-Caracaș) din Capitală, se transferă în aceeași calitate la par. Sf. Ștefan (Cuibu cu Barză) tot din Capitală pe ziua de 1 Ianuarie 1913.

Pr. Constantin N. Zamfirescu, parohul par. Sf. Nicolae din urbea Drăgășani, se transferă în aceeași calitate la par. Sf. Ilie din Craiova pe ziua de 1 Ianuarie 1913.

Pr. Simion M. Popescu, parohul par. Leordeni, jud. Ilfov, se transferă în aceeași calitate la par. Sf. Nicolae-Sârbi din Capitală, pe ziua de 1 Februarie 1913.

Pr. Popescu Alexandru, parohul par. Finta, jud. Dâmbovița, se transferă ca preot ajutător pe seama bisericii filiale Sf. Nicolae Andronești, parohia Curtea-Domnească din urbea Târgoviște.

D E C E D A Ț I

Pr. Gheorghe Popescu, parohul par. Osmancea, jud. Constanța, a încetat din viață în ziua de 16 Decembrie 1912.

Pr. Popescu Ioan, supranumerar în par. Comarnic, jud. Prahova, a încetat din viață în ziua de 16 Decembrie 1912.

Pr. Ionescu Dimitrie, parohul par. Fracmazoni din Capitală, a încetat din viață în ziua de 5 Ianuarie 1913.

Pr. Nedelcu Ioan, supranumerar în par. Felăboiu din Focșani, a încetat din viață în ziua de 6 Ianuarie 1913.

Pr. Constantin Nălboc, supranumerar în par. Răcăuți, jud. Bacău, a încetat din viață în ziua de 2 Ianuarie 1913.

Pr. Toma Negomireanu, parohul par. Fărcășești Birnici, jud. Gorj, a încetat din viață în ziua de 27 Decembrie 1912.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie. Cele de ritual sunt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

No. curent	TITLUL CĂRȚEI	VALOAREA						Cantitate de Transport
		Broșată		Legată în piele		Legată în piele și păzăz		
		L	B	L	B	L	B	
1	Acatister	1	50	4	50	3	—	80
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	80
3	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	80
4	Al doilea Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu.	—	50	—	—	—	—	50
5	Apostol	6	—	11	—	8	50	80
6	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	50
7	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	1 30
8	Canonul, Acatistul și Vieța Sf. Ecaterina	—	50	—	—	—	—	50
9	Carte de Rugăciune ed. II. 1911.	1	30	—	—	—	—	50
10	Catavasierul ed. III	2	50	5	50	4	50	80
11	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	50
12	Didahii (Invățături) de Ilie Meniat	3	—	9	—	5	50	80
13	Cazanie	8	—	14	—	11	50	1 30
14	Evanghelia ed. IV.	12	—	19	—	—	—	1 30
15	Evhologiu	8	—	13	—	10	50	80
16	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua inviere).	1	—	—	—	2	—	50
17	Expunerea Doctrinei	1	—	—	—	2	—	50
18	Iconografia	4	—	—	—	—	—	50
19	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod	1	—	—	—	—	—	50
20	Liturghia Sf. Ioan Gură-de-Aur	—	50	—	—	1	50	80
21	Liturghia	4	—	9	—	6	50	—
22	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	80
23	Mincele (un corp)	10	—	160	—	130	—	6
24	Un volum din Mince	100	—	—	—	—	—	80
25	Monahiile și Bisericele din România	2	—	—	—	—	—	80
26	Noul Testament	1	25	—	—	—	—	80
27	Octoihul cel mare	18	—	25	—	21	—	1 30
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	24	50	1 30
29	<i>Orologiu mic</i>	3	50	7	50	6	—	80
30	Panihidă (Rânduiala Parastasului)	1	—	—	—	2	—	50
31	Paraclisul Sf. Dumitru Basarabov	—	25	—	—	—	—	25
32	» Sf. Dumitru Izvoritorul de Mir	1	—	—	—	—	—	50
33	» Sf. Filoteia	1	—	—	—	—	—	50
34	» Sf. Mină	—	50	—	—	—	—	25
35	Penticostar	7	—	12	—	9	50	80
36	Predicator (fragment) de In. Moisiu	—	50	—	—	—	—	50
37	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	50
38	Psaltirea mare ed. IV	3	—	8	—	5	50	80
39	Pâinea spre ființă (fără rabal)	—	10	—	—	—	—	30
40	Rânduiala Proscomidiei (tablou)	—	50	—	—	—	—	30
41	Slujba Invierei	—	—	5	—	3	80	80
42	Slujba Sfințirii Bisericii	—	—	5	—	3	80	60
43	Slujba Sfințirii Steagului unei Corporațiuni	—	50	—	—	—	—	35
44	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	50

Calendar de perete, pe anul 1913, 10 bani foala. La o sută de foi se dă rabat 30%.

No. c.	TITLUL CARTEI	Broșură		în piele		în piele și pânză		Căsuță
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	
45	Sasezeci și patru cuvinte (Predici)	4	—	9	—	6	50	—
46	Tipic Arhieresc	—	50	—	—	—	—	50
47	Tipic bisericesc	3	50	7	50	6	—	—
48	Triod	18	—	25	—	21	50	130
49	Vieata Repausaților	2	—	—	—	—	—	—
	<i>Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pavel. tălcutite de Teofilact (3 volume).</i>	6	—	—	—	—	—	130
50	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—
52	Carnet cu certificate de cununie	2	50	—	—	—	—	60
53	Evangelhști pe satin	3	—	—	—	—	—	50

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu **5 lei sută.**

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Tretme, Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Domnului, Sfinții Voevozi, Sf. Nicolae, Sf. Dumitru, Sf. Trei Ierarhi și Cuv. Parascheva*, format mare și mic, lucrata artistic și aprobate de Sf. Sinod, și cari se vînd numai „Societăților Clericale” din țară. Icoanele mari se vînd în cont, 100 exemplare lei 22.50%. Icoanele mici se vînd în cont, 100 exemplare lei 15. Icoanele mari se vînd cu bani gata 100 exemplare lei 18.75%. Icoanele mici se vînd cu bani gata 100 exemplare lei 12.50%.

Cheltuelile de transport sunt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, și numai pentru *persoanele particulare*, care doresc să-și cumpere cărți bisericești dela această Tipografie.

De luat în seamă.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, cerute sau comandate numai de P. C. Proloierii sau Cucernicii Preoți, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Cassei Bisericii,—lege ce sa publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sunt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, fără cheltueli de transport.

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, cu plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din streinătate.

Mărci postale și timbre fiscale nu se primesc.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbre, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cușonul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Poștal, ori Gara cea mai apropiată.

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhiepiscopului Metropolitanului, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești, București.